

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΡΕΘΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ

ΤΟΜΟΣ V
ΠΑΤΡΑ 2016

ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ
ΑΠΟ ΤΟ 1932 ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Ν. 4009/11:
ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ουρανία Μπουσίου
Πανεπιστήμιο Πατρών

Περίληψη

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι η συνοπτική καταγραφή των νομοθετικών αλλαγών που αφορούν στην οργάνωση, τη διοίκηση και την εποπτεία των ελληνικών Πανεπιστημίων από το 1932 έως σήμερα. Το ενδιαφέρον εστιάζεται, αφενός μεν, στον τρόπο με τον οποίο επιβάλλονται οι αλλαγές αυτές από το κράτος, αφετέρου δε, στις επιπτώσεις που επιφέρουν οι εσωτερικές ανακατατάξεις στις δομές των Πανεπιστημίων αλλά και στις ομάδες που συμμετέχουν στη διοίκηση. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας είναι η ιστορικο-συγκριτική, η ιστορικο-ερμηνευτική και η ιστορικο-κοινωνική ανάλυση. Στο τελευταίο μέρος της εργασίας καταγράφονται σκέψεις και προβληματισμοί για τα θετικά και τα αρνητικά αποτελέσματα που επέφερε η εφαρμογή κάθε νέου νόμου, τις επιδράσεις που αυτές οι μεταρρυθμίσεις επέφεραν στην κοινωνία, στη χώρα και γενικότερα στην εκπαίδευση.

Λέξεις κλειδιά: Οργάνωση, διοίκηση, εποπτεία, Πανεπιστήμιο, νομοθεσία

Εισαγωγή

Στο άρθρο αυτό καταγράφουμε, εν συντομία, το νομοθετικό ιστορικό των ελληνικών Πανεπιστημίων από το 1932 έως σήμερα. Αυτό εξετάζεται με βάση τα στοιχεία που αφορούν στην οργάνωση και τη διοίκησή τους, καθώς και την εποπτεία που ασκείται σε αυτά από το κράτος. Παράλληλα, ανιχνεύεται και αναλύεται το κοινωνικό, πολιτικό και θεωρητικό πλαίσιο επί του οποίου αναδύεται ο κάθε νόμος, και εντοπίζεται ο τρόπος που η πολιτική εξουσία επι-

δρά στα θέματα της παιδείας ή πώς, αντίστροφα, η παιδεία επιφέρει αποτελέσματα που επηρεάζουν τον κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό περίγυρο.

Στο άρθρο τίθεται ως αφετηρία ο Νόμος 5343/32, «Περί του Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών», ο νόμος - θεμέλιο που υιοθετήθηκε ουσιαστικά από τα ελληνικά Πανεπιστήμια έως το 1982. Οι ενδιαμέσες μεταρρυθμιστικές περίοδοι και τα νομοσχέδια δεν θα μας απασχολήσουν, καθώς σε αυτά δεν επιχειρήθηκαν συνολικές αλλαγές στα θέματα που αφορούσαν τα Πανεπιστήμια, αλλά μόνον κάποιες τροποποιήσεις σε συγκεκριμένα σημεία που άπτονταν των δομών και της οργάνωσής τους. Η μεγάλη αλλαγή θα προταθεί 50 ολόκληρα χρόνια μετά, με τον Νόμο - Πλαίσιο, τον Ν. 1268/82, ένα νόμο, που, όπως αποδείχθηκε αργότερα, άλλαξε ολοκληρωτικά τα ισχύοντα δεδομένα (Μπουζάκης, 2007 & Παπαδάκης, 2004).

Ο νόμος που ψηφίζεται 10 μόλις χρόνια μετά την εφαρμογή του Νόμου - Πλαισίου, είναι ο Ν. 2083/92. Στόχος της νέας κυβέρνησης είναι η εξομάλυνση όσων προβλημάτων εντοπίστηκαν κατά την εφαρμογή του Ν. 1268/82. Οι προτεινόμενες αλλαγές θίγουν σε μεγάλο βαθμό τα συμφέροντα διαφόρων ομάδων εντός του Πανεπιστημίου, που εν τω μεταξύ είχαν αποκτήσει σημαντικά δικαιώματα και δύναμη. Αυτός ο αναβρασμός πρόκειται να συνεχιστεί μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα, όπου και πάλι το κράτος θα προσπαθήσει να δώσει λύση στα ανοιχτά, επί χρόνια, ζητήματα των Πανεπιστημίων, ψηφίζοντας στη Βουλή, τον Ν. 4009/2011. Ο νέος νόμος εισάγει ένα εντελώς καινούργιο, για τα ελληνικά δεδομένα, σύστημα διοίκησης, το οποίο προκαλεί έντονες αντιδράσεις εντός των Πανεπιστημίων και τελικά την απόφαση για την μη καθολική εφαρμογή του. Προκειμένου να εξομαλυνθεί ο αναβρασμός εντός των Α.Ε.Ι., η κυβέρνηση θα υπαναχωρήσει, συντάσσοντας διορθωτικές εγκυκλίους και ψηφίζοντας ένα πλήθος τροποποιητικών άρθρων (Ν. 2083/92, Ν. 4009/11, Ν. 4076/12 & Εισηγητικές Εκθέσεις των Νόμων).

Προκειμένου ο αναγνώστης να έχει μια συνολική εικόνα των νόμων που θα αναλυθούν στη συνέχεια της εργασίας, καταρτίσαμε και παραθέτουμε τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1

Χρονολογική αναφορά της ισχύουσας νομοθεσίας
για την παιδεία στην Ελλάδα και αναφορά των
τίτλων δημοσίευσης στα ΦΕΚ

Νόμος/ Χρονολογία	Τίτλος στο ΦΕΚ Δημοσίευσης
5343/1932	Νόμος - Πλαίσιο περί του Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών
1268/1982	"Για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι."
2083/1992	"Εκσυγχρονισμός της Ανωτάτης Εκπαίδευσης"
4009/2011	"Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων"

Πηγές: Ν. 5343/32, Ν. 1269/82, Ν. 2083/92 & Ν. 4009/11

Σκοποθεσία – Ερωτήματα

Στην εργασία αυτή εστιάζουμε στην καταγραφή του τρόπου οργάνωσης, λειτουργίας και εποπτείας των ελληνικών Πανεπιστημίων από το 1932 έως σήμερα. Θέτουμε συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους – «σταθμούς», κατά τις οποίες συντελέστηκαν, άλλοτε μεγαλύτερες και άλλοτε μικρότερες, μεταρρυθμιστικές προσπάθειες από το κράτος. Θα μελετήσουμε τις αλλαγές αυτές και θα συζητήσουμε πώς αυτές επηρέασαν τον τρόπο λειτουργίας των Πανεπιστημίων.

Κατά τη διάρκεια της μελέτης καταγράφηκαν οι μεταβολές των οργανωτικών δομών των Πανεπιστημίων, καθώς και οι αλλαγές που επιβλήθηκαν από το κράτος, μέσω της ψήφισης νέων νόμων για την παιδεία. Αναφέρονται και καταγράφονται, αρχικά, οι αλλαγές που συντελέστηκαν σε κάθε μεταρρυθμιστική περίοδο στις δομές της οργάνωσης, της διοίκησης και της εποπτείας των Πανεπιστημίων, ενώ παράλληλα εντοπίζουμε το ιστορικο-κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο της αντίστοιχης περιόδου, προκειμένου να κατανοηθούν πληρέστερα οι λόγοι των αλλαγών και η αναγκαιότητα της

εφαρμογής τους. Αν δε ληφθεί υπόψη ο χρόνος και το περιβάλλον όπου αναπτύχθηκαν οι αλλαγές, δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τη σημαντικότητα των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων. Συνεπώς, το πρώτο ερώτημα που θα ερευνήσουμε είναι: «Τι αλλάζει κάθε φορά που επιχειρείται μία νέα μεταρρύθμιση;» (Κυριαζή, 1999).

Ένα δεύτερο ερώτημα είναι το «γιατί επιβάλλονται αυτές οι αλλαγές»; Είναι απαραίτητες και θα βελτιώσουν τις υπάρχουσες δομές και λειτουργίες στα Πανεπιστήμια ή επιβλήθηκαν ως προτάσεις της εκάστοτε κυβέρνησης; Είναι προϊόν διαφορετικής εκπαιδευτικής πολιτικής, εφαρμόστηκαν ως ανάγκη εκπαιδευτική ή επιβλήθηκαν ως αποτέλεσμα της εξέλιξης και της προόδου της χώρας; Η εκπαιδευτική πολιτική είναι επιβεβλημένη από τη χώρα μας ή από την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Ποιο είναι το «μέγεθος» των προτεινόμενων αλλαγών κάθε περιόδου; Οι οργανωτικές δομές σχεδόν ποτέ δεν είναι ολοκληρωτικές. Παρατηρούνται αλλαγές στις συνθέσεις των οργάνων ή μεταβίβαση ευθυνών από μονοπρόσωπα σε πολυπρόσωπα όργανα ή και το αντίστροφο; Ποιες υπηρεσίες καταργούνται και ποιες νέες προτείνονται; Ποιοι είναι οι στόχοι της κάθε κυβέρνησης; Ποιος είναι ο βαθμός συμμετοχής στα συλλογικά όργανα διοίκησης και ποιες κατηγορίες του προσωπικού αφορούν (π.χ. διδακτικό, διοικητικό, λοιπό διδακτικό προσωπικό, κ.λπ.); Οι παραπάνω παρατηρούμενες αλλαγές, αφού εντοπιστούν και καταγραφούν, θα ερμηνευτούν σε συνδυασμό με το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό περιβάλλον της αντίστοιχης περιόδου. Σύμφωνα με τον Ph. Abrams, «η κοινωνιολογική ερμηνεία είναι αναγκαστικά ιστορική» (Abrams, 1982).

Τελικώς, αν και οι προτεινόμενες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες ήταν πολλές, γιατί δεν έχουν επιλυθεί τα χρόνια προβλήματα των Α.Ε.Ι. σε οργανωτικό και διοικητικό επίπεδο;

Συνοψίζοντας, θέτουμε τα ερωτήματα: Οι προτεινόμενες αλλαγές αναβάθμισαν την παιδεία στη χώρα και συνεισέφεραν στην ανάπτυξη του τόπου και την πρόοδο του κάθε πολίτη ξεχωριστά; Βοηθάει η μελέτη, η ανάλυση και η συγκριτική παρουσίαση των νόμων αυτών; Και, αν ναι, τι συμπεράσματα θα μπορούσαμε να εξαγάγουμε και πού μπορούν αυτά να χρησιμοποιηθούν; Η μελέτη των αποτελεσμάτων με επιστημονικό τρόπο είναι ικανή να βοηθήσει τους σχεδιαστές κάποιας επόμενης μεταρρύθμισης;

Μεθοδολογία

Ιστορικο-ερμηνευτική, ιστορικο-συγκριτική και ιστορικο-κοινωνική ανάλυση

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη μελέτη της εξέλιξης της διοίκησης, της οργάνωσης και της εποπτείας των ελληνικών Πανεπιστημίων είναι αυτή της ιστορικής-ερμηνευτικής και της ιστορικο-συγκριτικής ανάλυσης. Κατά τον Wright Mills, η μέθοδος αυτή ενδείκνυται στις περιπτώσεις ανάλυσης των κοινωνικών φαινομένων και χρησιμοποιείται από τους ερευνητές ως εργαλείο διαμόρφωσης ολοκληρωμένων επεξηγηματικών μοντέλων (Mills, 1959· Καζαμίας, 2002).

Για να παρακολουθήσουμε ιστορικά ένα κοινωνικό φαινόμενο είναι απαραίτητη η σύνδεσή του με το κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον στο οποίο αυτό αναπτύσσεται (Καζαμίας, 2001). Στροφή προς τη συνθετική μελέτη των κοινωνικών φαινομένων μέσω της ιστορικο-κοινωνικής ανάλυσης παρατηρείται μόλις την τελευταία εικοσαετία. Στην ιστορική ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε τέσσερα βασικά σημεία (Skocpol, 1984):

1. Τη διατύπωση ερωτημάτων προκειμένου να εξηγηθούν οι κοινωνικές δομές και οι διαδικασίες·
2. τη χρονική αλληλουχία, τη διαδοχικότητα εμφάνισης των φαινομένων·
3. τη διαπλοκή της σκόπιμης δράσης και το πλαίσιο στο οποίο αυτά αναπτύσσονται, προκειμένου να εξηγηθούν με ορθότερο τρόπο τα αποτελέσματα των φαινομένων και οι επιδράσεις που έχουν στη ζωή των ατόμων· και
4. τον εντοπισμό των ιδιαίτερων και μεταβλητών στοιχείων συγκεκριμένων δομών και μορφών αλλαγής.

Μελετώντας τη βιβλιογραφία εντοπίζουμε τρεις μεθόδους προσέγγισης της ιστορικής ανάλυσης. Η πρώτη μέθοδος είναι η *ερμηνευτική ιστορική προσέγγιση*, στην οποία το ενδιαφέρον στρέφεται στην πολύ λεπτομερή και σε βάθος ανάλυση, και η οποία, για τον λόγο αυτό, ασχολείται με μία μόνο περίπτωση. Υπάρχουν βέβαια

και περιπτώσεις ερμηνευτικής ιστορικής προσέγγισης, οι οποίες αναφέρονται σε περισσότερες περιπτώσεις. Σε αυτές γίνεται εντοπισμός των διαφοροποιήσεων και ιδιαιτεροτήτων, με τη σύνδεση των επιμέρους στοιχείων, στις εκάστοτε ιστορικές συνθήκες (Skocpol, 1984).

Μία άλλη μέθοδος ιστορικής ανάλυσης είναι η *ιστορική-συγκριτική ανάλυση* (Reeschemeyer, 1978· Καζαμίας, 1984). Το ενδιαφέρον εδώ εστιάζεται στην κάθε ιστορική περίπτωση ξεχωριστά. Τίθεται κάθε περίπτωση μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, έτσι ώστε να τονιστούν οι διαφορές και οι ιδιαιτερότητες κάθε ξεχωριστού ιστορικού φαινομένου. Ενδιαφέρον σ' αυτή τη μέθοδο παρουσιάζει ο εντοπισμός των διαφορετικών προσεγγίσεων του ίδιου θέματος από διαφορετικές ομάδες (Reeschemeyer, 1978).

Τρίτος μεθοδολογικός τρόπος προσέγγισης της ιστορικής ανάλυσης είναι η *διαμόρφωση αιτιακής εξήγησης*. Εδώ στόχος του ερευνητή δεν είναι η σύγκριση όμοιων περιπτώσεων, αλλά η σύγκριση διαφορετικών ιστορικών φαινομένων, προκειμένου να ερμηνευτεί ο λόγος για τον οποίον συνέβησαν οι αλλαγές. Επιπλέον, προτείνονται άλλες θεωρητικές εναλλακτικές που θα μπορούσαν να είχαν εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση. Μ' αυτόν τον τρόπο, η ιστορία ως επιστήμη είναι δυνατό να φανεί χρήσιμη προς παραδειγματισμό στις επόμενες γενιές, έτσι ώστε να αποφευχθούν λάθη και να εντοπιστούν τα θετικά σημεία (Stinchcombe, 1978).

Στη συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποιήσαμε, κατά περίπτωση, και τις τρεις προαναφερόμενες μεθόδους, καταγράφοντας, αρχικά, τις διατάξεις του κάθε νόμου που αφορούν σε θέματα διοίκησης, οργάνωσης και εποπτείας των ελληνικών Πανεπιστημίων, από το 1932 έως σήμερα, ενώ, στη συνέχεια, καταφύγαμε στη μεταξύ τους σύγκριση. Τέλος, εστίασαμε την προσοχή μας στις προτεινόμενες αλλαγές στην πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή του τόπου, και εντοπίσαμε πώς αυτές επέφεραν ανάλογες αλλαγές στη διοίκηση, οργάνωση και εποπτεία των ελληνικών Πανεπιστημίων. Ολοκληρώσαμε τη μελέτη μας προσπαθώντας να ανακαλύψουμε και να εξηγήσουμε τις αιτίες που προκάλεσαν τις αλλαγές και να εντοπίσουμε, μετά την εφαρμογή των νόμων, τα λάθη που έκριβε κάθε νέα πολιτική θέση. Επιπλέον, προτείνουμε προσεγγίσεις που ενδεχομένως θα μπορούσαν τη συγκεκριμένη περίοδο, να βοηθήσουν στο

διοικητικό και οργανωτικό έργο των Πανεπιστημίων (Cohen, Manion, 2008 & Κυριαζή, 2011).

Η ανάλυση των δεδομένων μας (πηγών, τεκμηρίων) έγινε με βάση την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, λόγω του ότι αυτή η ερευνητική μέθοδος ταιριάζει περισσότερο με τους στόχους που θέσαμε. Προσπαθήσαμε να αναπτυχθεί ένα είδος «διαλόγου» μεταξύ των γραπτών κειμένων που έχουμε στη διάθεσή μας και τις προσωπικές εμπειρίες και ιδέες. Επιπλέον, προσπαθήσαμε να αναδείξουμε τις ιδιαιτερότητες και τις μεταβλητές του κάθε νομοθετήματος ξεχωριστά, σε σχέση, βέβαια, με τις ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν την αντίστοιχη περίοδο (Κυριαζή, 2011).

Νόμος 5343/32: «Νόμος – Πλαίσιο περί του Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών»: Φιλοσοφία – Προσανατολισμός

Η ίδρυση του πρώτου Πανεπιστημίου στην Ελλάδα συμπίπτει με την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Όθωνα, ο οποίος και εισηγείται την ίδρυση του Πανεπιστημίου Αθηνών στις 3 Μαΐου του 1837, που για τον λόγο αυτό ονομάστηκε αρχικά «Οθώνειον Πανεπιστήμιον». Με την εκδίωξη του Όθωνα από τη χώρα το 1862 αλλάζει η ονομασία του Πανεπιστημίου σε «Εθνικόν & Καποδιστριακόν», ενώ το 1911, διχοτομείται σε «Εθνικό Πανεπιστήμιο» και «Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο». Το 1932 συγχωνεύεται εκ νέου και πλέον ονομάζεται «Αθήνησι Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον». Λίγα χρόνια νωρίτερα ο Ελευθέριος Βενιζέλος θέλησε να τονώσει τις «Νέες Χώρες» που προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα προτείνοντας την ίδρυση δύο Πανεπιστημίων, στη Θεσσαλονίκη και στη Σμύρνη. Η Μικρασιατική καταστροφή ανέτρεψε τις ιδέες του μεγάλου πολιτικού. Τα σχέδια για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης θα υλοποιήσει το 1924, ο Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Παπαναστασίου. Τελικά ο νόμος ψηφίστηκε από τη Βουλή τον Ιούνιο του 1925 και το Πανεπιστήμιο λειτούργησε το 1926 (Ηλιού, 1983 & Μπουζάκης, 2001).

Το 1930 αναλαμβάνει το Υπουργείο Παιδείας ο Γ. Παπανδρέου (Κοντάκος, 2007). Το Υπουργείο συστήνει δύο Επιτροπές, οι οποίες ήταν υπεύθυνες για την κατάθεση πρότασης σχετικά με την ίδρυση του πρώτου Πανεπιστημίου. Στην μία εξ αυτών, στην οποία

είχαν εκχωρηθεί διευρυμένες αρμοδιότητες συμμετείχε ο Κ. Καραθεοδωρή, ένας επιστήμονας διεθνούς κύρους. Στις 15 Ιουλίου 1930 υποβλήθηκε από την εν λόγω Επιτροπή το προσχέδιο του Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι προτάσεις αυτές έθεταν ως προτεραιότητα τη ριζική αναδιάρθρωση της παιδείας, ενώ παράλληλα ενέτειναν την προσπάθεια για προώθηση και ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ Πανεπιστημίων και κράτους. Δύο χρόνια αργότερα κατατίθεται ο Νόμος 5343/32, από τον τότε Υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου, ο οποίος τόνισε την ανάγκη να θεωρηθεί η υπόθεση του Πανεπιστημίου «...υπόθεση εθνική...», και να τεθεί ως προορισμός του Πανεπιστημίου η «...εν τη καθόλου ζωήν του ελληνικού Έθνους» (Γ. Παπανδρέου, Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΛΕ΄ της 19^{ης} Μαρτίου 1932, όπως παρατίθεται στο Μπουζάκης, 2001).

Οργάνωση – Διοίκηση

Η οργάνωση και η διοίκηση του Πανεπιστημίου Αθηνών, σύμφωνα με τον Ν. 5343/32, στηρίζεται σε μεικτή δομή, περιλαμβάνοντας, ταυτόχρονα, μονοπρόσωπα και πολυπρόσωπα όργανα. Την ανώτατη διοίκηση του Πανεπιστημίου ασκούν μαζί, ο Πρύτανης, η Σύγκλητος και το Οικονομικό Συμβούλιο. Ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου είναι η ανώτατη αρχή και ασκεί την εποπτεία του Ιδρύματος. Πρύτανης του Πανεπιστημίου ορίζεται ο Αντιπρύτανης του προηγούμενου έτους. Στο ίδιο επίπεδο ιεραρχίας ασκεί τα καθήκοντά της η Σύγκλητος. Τα μέλη της απαρτίζονται από τους Πρυτάνεις του προηγούμενου, του τρέχοντος και του επόμενου έτους, από τους Κοσμήτορες των Σχολών και δύο επιπλέον Συγκλητικούς που εκλέγονται κάθε έτος από το σύνολο των τακτικών Καθηγητών του Πανεπιστημίου. Ως αρμοδιότητες της Συγκλήτου ορίζονται η εποπτεία της λειτουργίας του Πανεπιστημίου, των Σχολών και των Παραρτημάτων. Στο ίδιο επίπεδο ιεραρχίας τοποθετείται το Οικονομικό Συμβούλιο, το οποίο ασχολείται μόνο με τα οικονομικής φύσεως θέματα (Βρυχέα-Γαβρόγλου, 1982). Σε χαμηλότερο επίπεδο διοίκησης ασκούν εξουσία οι Κοσμήτορες των Σχολών και η Γενική Συνέλευση των Καθηγητών (Παπαδάκης, 2004 & Μπουζάκης, 2006).

Η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.) των Καθηγητών, συνέρχεται μία φορά τον χρόνο, με σκοπό την επιλογή μέσω ψηφοφορίας, των δύο υπο-

ψηφίων για τη θέση του Αντιπρυτάνεως. Ο Υπουργός Παιδείας επέλεγε και διόριζε έναν εκ των δύο υποψηφίων ως Αντιπρύτανη. Συνεπώς, για τον ορισμό του Αντιπρύτανη, τον τελικό λόγο δεν τον είχε η ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά η πολιτική ηγεσία (Παπαδάκης, 2004).

Στον Νόμο-Πλαίσιο του 1932 προτείνεται η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Γενικού Γραμματέα του Ιδρύματος. Ως ανώτατο στέλεχος διοίκησης και υπάλληλος που διαθέτει αυξημένα προσόντα έχει στην αρμοδιότητά του την εισήγηση των θεμάτων της Συγκλήτου, τις τοποθετήσεις των διοικητικών υπαλλήλων, μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Πρυτάνεως και έχει επίσης πλείστες άλλες σημαντικές αρμοδιότητες (Πρακτικά ΝΑ 5343/32, άρθρο 262).

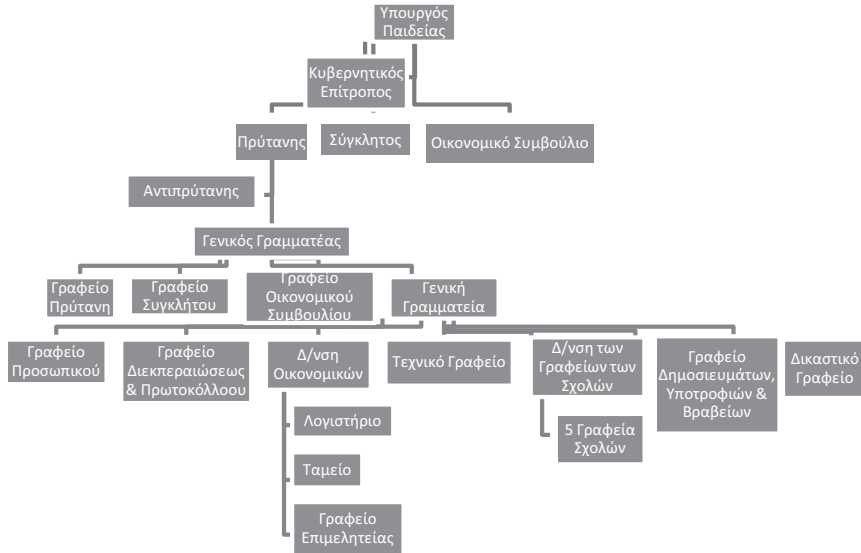
Η οργάνωση των επιμέρους επιστημών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στηριζόταν στη λειτουργία των Σχολών. Της Σχολής προΐσταται ο Κοσμήτορας, ο οποίος εποπτεύεται από τον Πρύτανη. Εκλέγεται από το σύνολο των Καθηγητών της Σχολής για ένα χρόνο. Υποψηφιότητα για τη θέση του Κοσμήτορα μπορούν να υποβάλλουν μόνο οι τακτικοί Καθηγητές με προϋπηρεσία τουλάχιστον πέντε ετών. Αρμοδιότητες του Κοσμήτορα είναι η σύγκλιση των συνεδριάσεων της Κοσμητείας, η σύνταξη της ημερήσιας διάταξης και η προεδρία επί της συνεδρίασης, η τήρηση του νόμου αλλά και η υλοποίηση των αποφάσεων της Κοσμητείας (Παπαδάκης, 2004).

Το καθαυτό διοικητικό έργο του Πανεπιστημίου επιτελείται από την Κεντρική Διοικητική Υπηρεσία. Σ' αυτήν περιλαμβάνονται πολλά ανεξάρτητα Γραφεία και Διευθύνσεις (Παπαδάκης, 2004).

Αναλυτικότερα, η οργάνωση του Πανεπιστημίου Αθηνών παρατίθεται στο παρακάτω οργανόγραμμα:

Οργανόγραμμα 1

Οργανωτική δομή της διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών (1932)

Εποπτεία

Η εποπτεία του κράτους ακολουθεί ένα σύστημα «πειθαρχοποιημένου» διοικητικού μηχανισμού, με πυραμιδική διαβάθμιση, με στόχο να δημιουργηθεί μία αλυσίδα ατόμων, τα οποία με βάση την ιεραρχία θα ασκούν έλεγχο στα κατώτερα κλιμάκια. Έτσι, ο Πρύτανης λογοδοτεί στον Κυβερνητικό Εκπρόσωπο, ο Γενικός Γραμματέας στον Πρύτανη, οι Γενικοί Διευθυντές στον Γενικό Γραμματέα κ.ο.κ. Πρόκειται για μία μορφή εποπτείας, ιδιαίτερα αποτελεσματική, το κέντρο της οποίας όμως, βρίσκεται εκτός του Ιδρύματος (Υφαντή, 1994).

Ο ρόλος του κράτους, όσον αφορά την εποπτεία του Πανεπιστημίου, γίνεται ακόμη περισσότερο παρεμβατικός (Κοντάκος, 2007), αν αναλογιστεί κανείς ότι σημαντικότερη προϋπόθεση για τη λειτουργία των Ιδρυμάτων είναι η οικονομική του επιχορήγηση. Η εκμετάλλευση της περιουσίας του Πανεπιστημίου αποδείχθηκε ανεπαρκής.

Το μεσοδιάστημα από τον Ν. 5343/32 έως τον Ν. 1268/82

Στο μεσοδιάστημα από την εφαρμογή του Ν. 5343/32 και μέχρι την ψήφιση του Ν. 1268/82 έγιναν αρκετές προσπάθειες από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για την ψήφιση νόμων που θα έλυναν τα προβλήματα τα οποία ταλάνιζαν τα Πανεπιστήμια. Η πρώτη μεταρρυθμιστική προσπάθεια έγινε το 1958, η επόμενη το 1966, η τρίτη το 1974-75 με τα νομοσχέδια του Τσάτσου - Ευρυγένη και, τέλος, το καλοκαίρι του 1978, το νομοσχέδιο «Περί ρυθμίσεως θεμάτων αφορώντων εις την οργάνωσιν και λειτουργίαν των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» ψηφίστηκε από το θερινό Τμήμα της Βουλής, αλλά ουσιαστικά, δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη το έκριναν αντισυνταγματικό και αρνήθηκαν να το εφαρμόσουν. Καμία από αυτές τις προτάσεις δεν στέφτηκε από επιτυχία (Μπουζάκης, 2001).

Νόμος 1268/82: «Για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.»: Φιλοσοφία – Προσανατολισμός

Τον Οκτώβριο του 1981 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας λαμβάνοντας τη λαϊκή εντολή για «Αλλαγή». Ο μετασχηματισμός των θεσμών και των δομών της κοινωνίας επέφερε αλλαγές και στην ανώτατη εκπαίδευση. Η κυβέρνηση δίνει τη δυνατότητα στα Πανεπιστήμια να κινούνται με μεγαλύτερη αυτονομία και αυτοδυναμία και με στόχο την προώθηση της έρευνας (Σταμέλος, 2009). Επιπλέον, επιχειρείται η ανάπτυξη της τεχνογνωσίας για την προστασία και τον σεβασμό του περιβάλλοντος και η βελτίωση του τρόπου διαβίωσης, της ψυχαγωγίας και, γενικά, του βιοτικού επιπέδου των ατόμων. Με αυτή τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του μέσου Έλληνα πολίτη, σε ένα μεγάλο ποσοστό, επιτεύχθηκε η προώθηση της επιστήμης και της έρευνας. Παρατηρείται δηλαδή η τάση της άμεσης συνάρτησης της επιστήμης με την καθημερινότητα.

Ο Νόμος - Πλαίσιο έθετε ως βάση την «αντιεδρική» φιλοσοφία. Η τάση εκδημοκρατισμού των Πανεπιστημίων επέβαλε την αποβολή κάθε δομής και θεσμού που στηριζόταν στην άσκηση απόλυτης εξουσίας από τον Καθηγητή, που κατείχε όλες τις εξουσίες στα χέρια του. Αυτή η τακτική είχε αρνητικές συνέπειες για τα Πανε-

πιστήμια, με κυρίαρχη τη μη ανάληψη πρωτοβουλίας από όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες εργαζομένων αλλά και των φοιτητών στα Πανεπιστήμια. Επίσης, αυτή η παθητικότητα όλων των συμμετεχόντων θεωρείται υπεύθυνη και για τη στατικότητα που παρουσιάζουν τα προγράμματα σπουδών των ανωτάτων ιδρυμάτων με αποτέλεσμα τη δύσκολη προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα που σχετίζονται με τις καθημερινές ανάγκες της κοινωνίας. Τέλος, η αντίληψη που κυριαρχούσε έως τότε, ότι οι τακτικοί Καθηγητές είναι οι μόνοι που κρατούν στα χέρια τους όλη τη γνώση και μόνο μέσω αυτών μπορεί να προωθηθεί η επιστήμη σταδιακά περιορίζεται. Χρειάζεται, λοιπόν, ριζική αναδιάρθρωση όλων των μέχρι τότε δομών και θεσμών προκειμένου να επιτευχθεί ο εκδημοκρατισμός της χώρας (Μπουζάκης, 2006 & Κλάδης, Πανούσης, 1989).

Τα σημεία στα οποία στρέφει το ενδιαφέρον της η νέα κυβέρνηση, προκειμένου να συμβαδίσει και με τη λαϊκή εντολή για εκδημοκρατισμό και με το πνεύμα του 16ου άρθρου του Συντάγματος, είναι η μέριμνα για την πλήρη αυτοδιοίκηση των Πανεπιστημίων. Η φροντίδα του κράτους για την παιδεία εστιάζεται στον εκδημοκρατισμό της Ανώτατης Εκπαίδευσης, προκειμένου να αποφευχθούν τα φαινόμενα της καθοδήγησης και της κυριαρχίας από μία ομάδα ατόμων. Μεθοδεύεται η σταδιακή αποδέσμευση της έρευνας και της διδασκαλίας από τους λίγους και εκλεκτούς για να δοθεί η ευκαιρία σε κάθε έναν που ενδιαφέρεται να την προσεγγίσει (Πρακτικά Βουλής Θέρους 1982).

Συνοψίζοντας, κατανοούμε ότι ο Νόμος - Πλαίσιο είχε ως κύριο στόχο του, «...να διαμορφώσει υπεύθυνους πολίτες με πολιτική συνείδηση όχι μόνο επιστημονικά αλλά κοινωνικά και πολιτιστικά ...» (Μπουζάκης, 2006: 485). Το κράτος ενδιαφέρεται να διαμορφώνει πολίτες με προσωπικότητα, να αναδειξεί τις ικανότητες των ατόμων, να περιορίσει τις πολιτισμικές και κοινωνικές ανισότητες των πολιτών. Έτσι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μιχόπουλος, η Ελλάδα φάχνει να βρει την «ταυτότητά» της, να γνωρίσει το «εγώ» της. Θέλει να ξεφύγει από οτιδήποτε την καταπιέζει για να επικρατήσει η ανάπτυξη, η πρόοδος και η εξέλιξη στη χώρα μας (Μιχόπουλος, 1994).

Συνοψίζοντας θα υποστηρίζαμε ότι οι στόχοι που τέθηκαν προς συζήτηση, υπό την οπτική της μεγαλύτερης δυνατής συναίνεσης, ήταν οι εξής (Λιάνης, 1982 & Μπουζάκης, 2006):

1. Η προστασία και ανάπτυξη των ελληνικών Α.Ε.Ι. με διαφανείς και ανοιχτές διαδικασίες προς όλους τους επιστήμονες.
2. Η διάθεση «αναγέννησης» των ανωτάτων πνευματικών ιδρυμάτων, έτσι ώστε να υπάρξει απελευθέρωση της επιστήμης και της έρευνας από το βάρος των δεσμών που μέχρι τώρα ασκούσαν οι τακτικοί Καθηγητές.
3. Η καθιέρωση των Πανεπιστημίων ως πόλων έλξης των ικανών ανθρώπων, προκειμένου η χώρα να εκμεταλλευτεί κάθε άτομο το οποίο διαθέτει ικανότητες και δεξιότητες, για την περαιτέρω ανάπτυξη και την προκοπή της.
4. Η ρύθμιση των φοιτητικών προβλημάτων που έχουν συσσωρευτεί από προηγούμενες δυσλειτουργίες.
5. Η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ καθηγητών και φοιτητών έτσι ώστε να απελευθερωθούν οι δημιουργικές δυνάμεις των φοιτητών και να αναλάβουν ενεργητικό ρόλο στα ακαδημαϊκά θέματα.
6. Η κατανόηση της ανάγκης συνεργασίας των επιστημόνων που δρουν εντός και εκτός της ελληνικής επικράτειας, προκειμένου να προωθηθούν τα θέματα της παιδείας.
7. Η αυτοδιοίκηση και αυτοτέλεια των Πανεπιστημίων. Τα Πανεπιστήμια είναι σημαντικό να διοικούνται με την ισότιμη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
8. Η εποπτεία των Πανεπιστημίων από το κράτος, προκειμένου να κατευθύνονται με συγκεκριμένες οδηγίες από την κυβέρνηση για να χαράσσονται οι μελλοντικές κατευθύνσεις της παιδείας (Λιάνης, 1982).

Οργάνωση

Για την υποστήριξη της συλλογικότητας στις δομές των Πανεπιστημίων, θεσμοθετείται το Τμήμα, ως βασική, λειτουργική και ακαδημαϊκή μονάδα. Το Τμήμα περιλαμβάνει συγγενή γνωστικά αντικείμενα, η έρευνα δε που διεξάγεται προσανατολίζεται προς συγκεκριμένη κατεύθυνση, με απώτερο σκοπό τη συνεργασία και τη συλλογικότητα στις αποφάσεις. Το Τμήμα έχει εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική αυτονομία. Υπό την εποπτεία του Τμήματος τίθεται η λειτουργία των Τομέων (Μιχόπουλος, 1994).

Θεσμοθετούνται και οργανώνονται νομοθετικά τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Εκτός από τα διδακτορικά διπλώματα, καθιερώνεται και ο τίτλος των μεταπτυχιακών σπουδών και ο θεσμός των Ειδικών Μεταπτυχιακών Υποτρόφων. Τέλος, κάθε Ανώτατο Ίδρυμα δύναται να διαθέτει μεταπτυχιακή Σχολή, της οποίας ο ρόλος θα είναι ο συντονισμός των μεταπτυχιακών προγραμμάτων (Μπουζάκης, 2006).

Το διδακτικό προσωπικό ενοποιείται ως φορέας με διαφοροποιημένη ονομασία. Το Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό (Δ.Ε.Π.) περιλαμβάνει τη διαβάθμιση τεσσάρων βαθμίδων (Μιχόπουλος, 1994).

Για τη συμμετοχή των φοιτητών, χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Υπουργού Παιδείας, Ελ. Βερυβάκη, ο οποίος σε συζήτηση στη Βουλή, αναφέρει ενώπιον των βουλευτών ότι η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., με τον νέο Νόμο - Πλαίσιο, «...επιδιώκει να αναπτυχθεί η ισότιμη συνεργασία δασκάλων και φοιτητών, θεμέλιο κατά την άποψή μας της απελευθέρωσης των δημιουργικών ικανοτήτων και των μεν και των δε ...». Και συνεχίζει: «...και επιδιώκουμε την ανάληψη των ουσιαστικών ευθυνών για τη γνώση και για τη χρήση της γνώσης από όλους, από το δάσκαλο, από το βοηθό στην διδασκαλία, από το φοιτητή...» (Μπουζάκης, 2006: 491, 495). Στα συλλογικά όργανα των Τομέων, των Τμημάτων, των Σχολών, της Συγκλήτου, στο Πρυτανικό Συμβούλιο, στις εκλογές των Πρυτάνεων, Κοσμητόρων και Προέδρων, όπως αναφέρει και ο Υφυπουργός Παιδείας, Γεώργιος Λιάνης, παντού υπάρχει υποχρεωτική εκπροσώπηση και συμμετοχή των φοιτητών. Ο φοιτητής είναι ενεργός και υπεύθυνος για την κατεύθυνση της γνώσης, της έρευνας και της μάθησης (Καρατζιά & Λαμπρόπουλος, 2006).

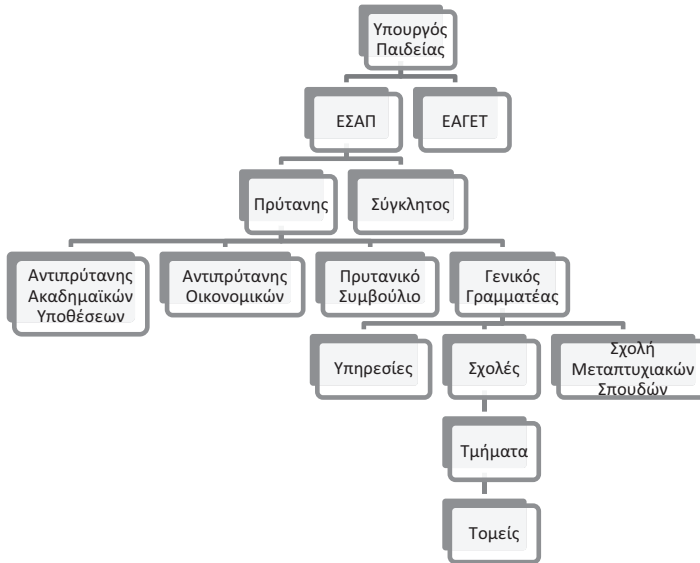
Στο οργανόγραμμα 2 καταγράφεται η οργάνωση των Πανεπιστημίων σύμφωνα με τον Ν. 1268/82.

Νόμος 2083/92: «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»: Φιλοσοφία – Προσανατολισμός

Δέκα χρόνια μετά την ψήφιση του Νόμου - Πλαισίου του 1268/82, τα δεδομένα στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική σκηνή του τόπου αλλάζουν ριζικά. Ο νέος Υπουργός Παιδείας της Ν.Δ., Γεώργιος Σουφλιάς, προωθεί νέο νομοσχέδιο για την Παιδεία, το οποίο

Οργανόγραμμα 2

Οργανωτική δομή της διοίκησης των ελληνικών Πανεπιστημίων (1982)

στην ουσία αποτελεί τροποποίηση του ήδη εφαρμοζόμενου νόμου (Μπουζάκης, 2006).

Η φιλοσοφία του νέου νομοσχεδίου για το ελληνικό Πανεπιστήμιο αλλάζει: «...το Ελληνικό Πανεπιστήμιο μέσα σε μία Ευρώπη ενωμένη, μια Ευρώπη με αυξημένο ανταγωνισμό αλλά και στενότερη συνεργασία των χωρών μεταξύ τους...» (Μπουζάκης, 2006: 54, 55). Επαναπροσδιορίζει, δηλαδή, θέματα όπως αυτό της αυτοτέλειας, της ανάπτυξης, της βελτίωσης της παρεχόμενης ποιότητας σε όλα τα επίπεδα και της δυνατότητας να μπορεί να σταθεί αυτοτελώς, εντός και εκτός του ελλαδικού χώρου και να βελτιώσει τη λειτουργικότητά του. Χρειάζεται να γίνουν τομές και μεταρρυθμίσεις. Είναι εμφανής ο οραματισμός του Πανεπιστημίου του 21ου αιώνα, το οποίο θα λειτουργεί με σύγχρονο, ανταγωνιστικό και πρωτοπόρο τρόπο. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με καλά καταρτισμένους επιστήμονες, «...πνευματικούς ανθρώπους και πολίτες δημοκρατικά και κριτικά σκεπτόμενους...» (Μπουζάκης, 2006: 55), αλλά και με ανανέ-

ωση και εξέλιξη του προσωπικού. Επιπλέον, το έργο κάθε μέλους της ακαδημαϊκής κοινότητας πρέπει να αξιολογείται συστηματικά και με συγκεκριμένους δείκτες για να καταστεί το Πανεπιστήμιο ανταγωνιστικό και συγκρίσιμο με τα ευρωπαϊκά και διεθνή «standards» (Καρατζιά & Λαμπρόπουλος, 2006). Στόχος της Ν.Δ. δεν ήταν η ανατροπή του Νόμου 1268/82, αλλά η αντιμετώπιση των αδυναμιών και προβλημάτων που είχαν εντοπιστεί από την εφαρμογή του Νόμου - Πλαισίου.

Οργάνωση – Διοίκηση

Στον Νόμο 2083/92 τα θέματα της οργάνωσης και της διοίκησης των Πανεπιστημίων παρουσιάζονται με ενοποιημένο τρόπο. Η οργάνωση και η διοίκηση είναι δύο τομείς οι οποίοι διαπλέκονται και αλληλοσυμπληρώνονται, οπότε πρέπει να αντιμετωπιστούν συνολικά, ως μία οντότητα.

Η πρώτη αλλαγή που προτείνεται είναι η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των διοικητικών οργάνων του Πανεπιστημίου. Χρειάζεται να διαμορφωθούν δομές πιο απλές και ευέλικτες, προκειμένου να προσφέρουν υπηρεσίες γρήγορες και αποτελεσματικές. Στην Εισηγητική Έκθεση αναφέρεται χαρακτηριστικά: «...Τα Α.Ε.Ι. σήμερα είναι υποχρεωμένα να κινούνται μέσα σε ένα δύσκαμπτο θεσμικό πλαίσιο που περιορίζει τις δυνατότητες οικονομικής αυτοδιοίκησης και διαχειριστικής τους ευελιξίας και εμποδίζει πρωτοβουλίες αναβάθμισης του έργου τους και ανταπόκρισης στο σκληρό διεθνή ανταγωνισμό...» (Σταμέλος, 2006 & Καρατζιά & Λαμπρόπουλος, 2009).

Στη Σύγκλητο, το ανώτατο όργανο του Πανεπιστημίου, προτείνεται η καθολική συμμετοχή των Προέδρων των Τμημάτων. Ο λόγος είναι ουσιαστικός, αφού οι Πρόεδροι είναι οι καλύτεροι γνώστες των προβλημάτων του κάθε Τμήματος και τα άτομα που επιφορτίζονται το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για την πορεία των Τμημάτων (Πουλής, 2007).

Τα θέματα που απασχολούν τη Σύγκλητο περιορίζονται, αφού δίνεται η δυνατότητα πολλά από τα ζητήματα να επιλύονται από ολιγομελή όργανα, όπως το Πρυτανικό Συμβούλιο, το Διοικητικό Συμβούλιο και τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος. Με αυτόν τον τρόπο επισπεύδονται οι αποφάσεις (Μπουζάκης, 2006).

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο χρήζει αλλαγής είναι αυτό της ρύθμισης των αναλογιών συμμετοχής των διαφόρων κατηγοριών προσωπικού και φοιτητών στα συλλογικά όργανα. Τα ποσοστά συμμετοχής των φοιτητών που ψηφίστηκαν στον Νόμο 1268/82 ήταν πραγματικά καινοφανή στα παγκόσμια δεδομένα. Η συμμετοχή των μελών Δ.Ε.Π. στα συλλογικά όργανα τελικά αποτελούσε μειοψηφία, ενώ οι φοιτητές κατείχαν την πλειοψηφία. Στον νέο νόμο προτείνεται η συμμετοχή των φοιτητών, αλλά το ποσοστό συμμετοχής τους θα είναι αρκετά χαμηλότερο, σε αναλογία 50% του ποσοστού συμμετοχής των μελών Δ.Ε.Π. (Μπουζάκης, 2006).

Για τη σωστή οργάνωση και διοίκηση των Πανεπιστημίων απαραίτητη θεωρείται η ψήφιση και τήρηση του εσωτερικού κανονισμού τους. Έτσι, δεσμεύεται το ίδιο το ίδρυμα να υπακούσει σε νόμους και κανόνες που το ίδιο θέτει για την εύρυθμη λειτουργία του. Επιπλέον, θεωρείται ως ένα είδος ελέγχου προκειμένου να είναι δυνατή η επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες των συμφωνηθέντων. Ο κανονισμός είναι απαραίτητο κείμενο, με στόχο καθοδηγητικό και συντονιστικό. Αναμένεται να προσδώσει αυξημένη αποτελεσματικότητα και λειτουργικότητα ακόμα και σε κρίσιμες περιόδους. Η κυβέρνηση, θέλοντας να υποχρεώσει τα Πανεπιστήμια να συντάξουν Εσωτερικούς Κανονισμούς, τους επιβάλλει την υποχρέωση να καταβληθούν οι Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας τους έως την 31^η.12.1993 (Πουλής, 2007).

Αλλαγές παρατηρούνται και στον τρόπο προκήρυξης και εκλογής των μελών Δ.Ε.Π. των Πανεπιστημίων. Αρχικά, οι Γενικές Συνελεύσεις (Γ.Σ.) των Τμημάτων προτείνουν, στο πλαίσιο ενός τετραετούς προγραμματισμού, τις ανάγκες τους για εκπαιδευτικό προσωπικό. Μάλιστα, επειδή οι θέσεις που προκηρύσσονται είναι περιορισμένες, κρίνεται αναγκαία η ιεράρχησή τους, δίνοντας προτεραιότητα στις πραγματικές ανάγκες, προκειμένου τα Πανεπιστήμια να λειτουργούν εύρυθμα και να καταστούν ανταγωνιστικά. Τα κριτήρια επιλογής των υποψηφίων πλέον είναι ακαδημαϊκά, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά και διεθνή «standards». Τέλος, το γνωστικό αντικείμενο της θέσης που προκηρύσσεται πρέπει να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα της επιστήμης, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά τουλάχιστον σε ένα εξαμηνιαίο μάθημα που διδάσκεται στο Πανεπιστήμιο. Ακόμη συστηματοποιείται και προγραμματίζεται σε βάθος χρόνου το θέμα των προκηρύξεων των θέσεων μελών Δ.Ε.Π.,

ώστε να μη χρειάζεται να συζητείται με συχνότητα στα συλλογικά όργανα με συνέπεια τη δημιουργία προστριβών και αναστατώσεων (Πουλής, 2007).

Όσον αφορά στα φοιτητικά ζητήματα, η μεγάλη καινοτομία του νέου νόμου είναι η δημιουργία των δύο κύκλων σπουδών στο προπτυχιακό επίπεδο. Ο 1ος κύκλος σπουδών περιλαμβάνει τα βασικά μαθήματα κάθε Τμήματος. Η μη επιτυχής εξέταση των μαθημάτων του 1ου κύκλου σπουδών δεν επιτρέπει στον φοιτητή να προχωρήσει στην παρακολούθηση και εξέταση των μαθημάτων του 2ου κύκλου σπουδών. Με αυτόν τον τρόπο πραγματοποιείται μία εσωτερική οργάνωση και συστηματοποίηση της πορείας μάθησης κάθε φοιτητή (Πουλής, 2007).

Στο προπτυχιακό μέρος της εκπαίδευσης, επιπλέον αλλαγές που προτείνονται σχετίζονται με τις φοιτητικές παροχές και διευκολύνσεις, καθώς και με την καθιέρωση του θεσμού της ανταλλαγής φοιτητών με κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης προωθούνται τρεις σημαντικές ρυθμίσεις για το μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών:

1. Η διοικητική και οργανωτική ευθύνη μετατίθεται στα Πανεπιστήμια και όχι στο κράτος.
2. Η επιστημονική ευθύνη οργάνωσης των μεταπτυχιακών σπουδών επίσης μετατίθεται στο Πανεπιστήμιο.
3. Το κράτος θα χρηματοδοτήσει τις μεταπτυχιακές σπουδές (Πουλής, 2007).

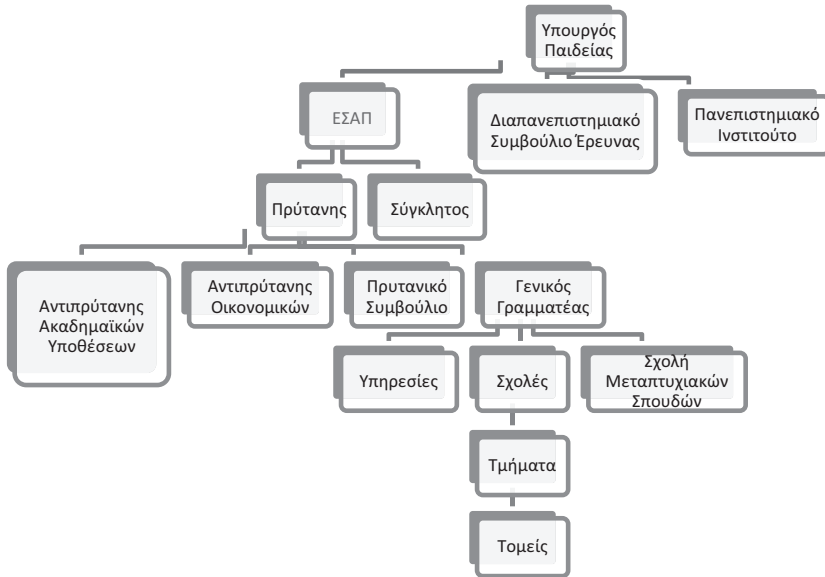
Στο οργανόγραμμα 3 καταγράφεται η οργάνωση των Πανεπιστημίων σύμφωνα με τον Ν. 2083/92.

Εποπτεία

Επιθυμία του κράτους είναι να συνεχίσει να εποπτεύει τη νομιμότητα των ιδρυμάτων. Καλλιεργείται η τάση να αυξηθεί η αυτοδιοίκηση του Πανεπιστημίου και, παράλληλα, να μειωθεί η εποπτεία του. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι πλέον τα Ιδρύματα θα απολαμβάνουν διοικητικής, οικονομικής και οργανωτικής ανεξαρτησίας με παράλληλη μείωση του ρόλου, των αρμοδιοτήτων και των ευθυνών του Υπουργού Παιδείας (Μιχόπουλος, 1994).

Οργανόγραμμα 3

Οργανωτική δομή της διοίκησης των Ελληνικών Πανεπιστημίων (1992)

Πρακτικά, η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης και της αυτοτέλειας των Πανεπιστημίων προωθείται μέσω της αποδέσμευσης των οικονομικών διαδικασιών από τον έλεγχο του Υπουργού με επιτάχυνση των διαδικασιών, αλλαγή του τρόπου έγκρισης των κονδυλίων και της σύστασης Συμβουλίων, τα οποία θα παίζουν και ρόλο συμβουλευτικό προς τα Πανεπιστήμια. Τέλος, τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν εγκρίνονται, ούτε ψηφίζονται από τον Υπουργό, αλλά κάθε Ίδρυμα εγκρίνει τα προγράμματα που προτείνονται από τις Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων, σύμφωνα με τις προοπτικές που επιθυμεί να αναπτύξει, αφού βέβαια επικυρωθούν από τη Σύγκλητο. Τα μόνα προγράμματα για τα οποία είναι απαραίτητη η έγκριση του Υπουργού Παιδείας είναι αυτά που απαιτούν χρηματοδότηση από το κράτος (Εισηγητική Έκθεση Νόμου 2083/92).

Ένας επιπλέον τομέας, στον οποίο παρατηρείται επόπτευση του κράτους, μέσω του Υπουργείου Παιδείας, είναι αυτός της έρευνας. Η

έρευνα αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς στόχους εξέλιξης του τόπου, γι' αυτό η κυβέρνηση θα την κατευθύνει συστηματοποιημένα όπου κρίνεται αναγκαίο. Η εξέλιξή της προωθείται βεβαίως μέσα από τα Πανεπιστήμια και με την πλήρη αξιοποίηση του διδακτικού τους προσωπικού, έτσι ώστε να βοηθήσουν στην προσπάθεια αναβάθμισης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, στην αναβάθμιση των επιστημών και στη σύνδεση των Πανεπιστημίων με την παραγωγή και την αγορά, προκειμένου η τεχνογνωσία να χρησιμοποιηθεί από την κοινωνία για τη βελτίωση της οικονομίας και του βιοτικού επιπέδου της χώρας. Ακόμη, λαμβάνεται η απόφαση της κεντρικής οργάνωσης και χρηματοδότησης προτάσεων μέσω των οποίων προτείνονται νέες καινοτόμες έρευνες που συνάδουν με τους στόχους του κράτους. Γι' αυτό, το Υπουργείο Παιδείας θεσμοθέτησε το «Πρόγραμμα Ερευνών». Έτσι, προωθούνται συνεργασίες όχι μόνο μεταξύ Τμημάτων του ίδιου ή και άλλου Α.Ε.Ι., αλλά και μεταξύ Πανεπιστημίων και ιδιωτικών φορέων.

Τέλος, συγκροτείται στο Υπουργείο Παιδείας το «Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο Έρευνας», το οποίο καταθέτει προτάσεις στο «Πρόγραμμα Ερευνών», προκειμένου να ιδρυθούν νέα «Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα». Ακόμη ασχολείται με οποιοδήποτε θέμα άπτεται της έρευνας και είναι της αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας.

Νόμος 4009/11: «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»: Φιλοσοφία - Προσανατολισμός

Εννέα χρόνια μετά την ψήφιση του Νόμου 2083/92 και, ενώ στο μεσοδιάστημα το Υπουργείο Παιδείας δεν έχει σταματήσει να μελετά τα θέματα της παιδείας, κατατίθεται στη Βουλή ένα νέο νομοσχέδιο, επί Υπουργού Παιδείας κ. Άννας Διαμαντοπούλου. Το νομοσχέδιο 4009/11 με τίτλο: «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων». Από τον τίτλο του συγκεκριμένου νομοθετήματος κατανοείται ότι οι πυλώνες πάνω στους οποίους έχει δουλέψει η Επιτροπή για τη σύνταξή του είναι τέσσερις. Ο 1ος πυλώνας είναι οι τομές και τροποποιήσεις που πρέπει να επέλθουν στον τομέα της δομής των Πανεπιστημίων. Στην κατεύθυνση αλλαγής του θεσμικού

πλαίσιου της οργάνωσης και της λειτουργίας τους, προτείνονται πιο έξυπνες, πιο ευέλικτες, πιο λιτές, πιο οικονομικές δομές, προκειμένου η εξυπηρέτηση όλων των εμπλεκόμενων να είναι αποτελεσματικότερη και ταχύτερη. Ο 2ος πυλώνας είναι η αλλαγή της λειτουργίας τους. Για να καταστούν ανταγωνιστικά και εξελίξιμα, τα ιδρύματα πρέπει να τροποποιήσουν τα προγράμματα σπουδών τους και να τα εναρμονίσουν με αυτά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων. Επίσης πρέπει να ξεφύγουν από την εσωστρέφεια και τον συντηρητισμό. Οι εξελίξεις στην έρευνα και την αγορά τρέχουν με ταχύτατους ρυθμούς και τα Πανεπιστήμια πρέπει να είναι σε θέση να τις παρακολουθούν. Υπό αυτήν την οπτική θα υποστηριχθούν και ο τρίτος και ο τέταρτος πυλώνας του νομοθετήματος, δηλαδή η διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και των σπουδών, προκειμένου να αναπτυχθεί η οικονομία του κράτους αλλά και η διεθνοποίηση των Α.Ε.Ι. (Εκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Το κράτος συνειδητοποιεί ότι η γνώση συμβάλει στη γνωσιακή, πολιτισμική, οικονομική και αναπτυξιακή κατάσταση κάθε ατόμου και, κατά συνέπεια, και κάθε κράτους. Εκτιμώντας, λοιπόν, η κυβέρνηση την αξία που μπορεί να αποφέρει στην ευρύτερη κοινωνία η διάχυση της γνώσης σε όλα τα επίπεδα του πληθυσμού, προτείνει μέσω του νομοσχεδίου μέτρα για τη διαφύλαξη της και παράλληλα, για την ανάπτυξή της. Οι όροι «διαφάνεια», «αξιοκρατία», «υπεύθυνη λειτουργία», «διαρκής αξιολόγηση όλων των μελών», «ανάπτυξη και εμπέδωση κουλτούρας αριστείας», «ισορροπη και δυναμική ανάπτυξη όλων των επιστημών», «προστασία και ασφάλεια όλου του προσωπικού και της περιουσίας των Α.Ε.Ι.», «σύμπραξη εγχώριας με διεθνή προηγμένη ακαδημαϊκή κοινότητα», «ουσιαστική χειραφέτηση και λειτουργική υποστήριξη της αυτοτέλειας των Α.Ε.Ι.», «προαγωγή της διεπιστημονικότητας», κ.ά., θα απασχολήσουν όλους τους εμπλεκόμενους φορείς πριν την ψήφιση του νομοσχεδίου 4009/11 (Εκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Αξίζει δε να αναφερθεί ότι το κατατιθέμενο πρόγραμμα πρόκειται να επηρεάσει και τις τρεις κοινωνικές ομάδες που εμπλέκονται στην έρευνα, τη γνώση και τη διδασκαλία. Επιφέρει αλλαγές στα φοιτητικά θέματα, στους διδάσκοντες, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία. Οι φοιτητές οφείλουν να κατανοήσουν ότι χρειάζεται από μέρους τους καλύτερη οργάνωση των σπουδών τους και διαφύλαξη

του χρόνου τους. Επίσης, τροποποιούνται τα προγράμματα σπουδών, ικανοποιείται η απαίτηση για διασφάλιση από μέρους του κράτους της πολλαπλής πρόσβασης σε συμβατικές και ηλεκτρονικές πηγές για την εξεύρεση εκπαιδευτικού υλικού, διευκολύνεται οικονομικά η έγκριση άτοκων φοιτητικών δανείων και υποτροφιών (μόνο βέβαια για τους φοιτητές κανονικής φοίτησης) και εξασφαλίζεται η συμμετοχή ενός εκπροσώπου τους στο Συμβούλιο του Ιδρύματος και στη Σύγκλητο, προκειμένου να υπάρχει δυνατότητα έκφρασης των απόψεών τους. Επίσης, σημαντική είναι η εμπλοκή σχεδόν όλων των φοιτητών στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των δομών του Ιδρύματος (Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Αλλαγή φιλοσοφίας παρατηρείται και σε θέματα που αφορούν το διδακτικό προσωπικό. Αλλάζουν τα κριτήρια επιλογής και εξέλιξής του, επιδιώκεται και ενθαρρύνεται η διεθνοποίηση και εξωστρέφεια του έργου και της έρευνάς του. Όσον αφορά τις αλλαγές που προτείνονται για τις εκλογές και τις εξελίξεις, δύο είναι τα θέματα τα οποία κυριαρχούν: η αξιοκρατία και η διαφάνεια. Αν τα εκλεκτορικά σώματα, τα οποία πλέον είναι επταμελή, με συμμετέχοντες και μέλη Δ.Ε.Π. του εξωτερικού, ψηφίζουν με βάση τα δύο κριτήρια που προαναφέρθηκαν, αφενός μεν, το επίπεδο της διδασκαλίας, της έρευνας και της εκπαίδευσης θα βελτιωθεί σημαντικά, αφετέρου δε, θα εκλείψουν τα φαινόμενα της διαπλοκής που τόσα χρόνια ταλαιπωρούν τα Πανεπιστήμια. Σημαντική είναι και η πρόταση για συνεχή αξιολόγηση των μόνιμων υπηρετούντων μελών Δ.Ε.Π. ανά πενταετία, που τους δίνει τη δυνατότητα εντοπισμού των αρνητικών τους στοιχείων και τους παρέχει ευεργετικά κίνητρα για τις περιπτώσεις που προτίθενται να τα βελτιώσουν. Άλλο ένα σημείο το οποίο θα βοηθούσε στην ποιοτική βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου είναι η επικοινωνία και συνεργασία των διδασκόντων των ελληνικών Α.Ε.Ι. με τα διεθνή. Για την ενίσχυση αυτής της επικοινωνίας ρυθμίζεται νομοθετικά η δυνατότητα να επιτρέπεται ένα μέλος Δ.Ε.Π. των ελληνικών Πανεπιστημίων να καταλαμβάνει θέση διδάσκοντα σε Α.Ε.Ι. του εξωτερικού, θεσμοθετώντας τη «διπλή ανάθεση». Επίσης, προκειμένου να εμπλουτισθεί η διδασκαλία των φοιτητών με γνωστικά αντικείμενα τα οποία για οποιοδήποτε λόγο δεν καλύπτονται, μερικώς ή ολοκληρωτικά, από το Ίδρυμα στο οποίο φοιτούν, θεσπίζεται ο θεσμός του εντεταλμέ-

νου διδασκαλίας. Με αυτόν τον τρόπο εμπλουτίζεται και μεταφέρεται γνώση, ίσως καινοτόμα, από νέους ικανούς επιστήμονες σε Πανεπιστήμια που δεν υφίσταται (Εκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Με το Νομοσχέδιο 4009/11, όπως προαναφέραμε, δεν επωφελείται μόνο η πανεπιστημιακή κοινότητα, αλλά και η ευρύτερη κοινωνία. Τα θέματα της αξιοκρατίας και της διαφάνειας, η καλή διαχείριση των οικονομικών πόρων και της ακίνητης δημόσιας περιουσίας των Πανεπιστημίων είναι μόνο λίγα από τα θετικά σημεία που θα επηρεάσουν την κοινωνία (Εκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη μας είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι για να συνταχθεί ο Ν. 4009/11, πραγματοποιήθηκε επιστημονική μελέτη της οργάνωσης και λειτουργίας των Πανεπιστημίων όχι μόνον ενός ευρωπαϊκού κράτους. Για πρώτη φορά, μελετήθηκαν πρότυπα από περίπου δέκα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία είχαν διακριθεί σε ένα συγκεκριμένο τομέα (Εκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου 4009/11).

Οργάνωση - Διοίκηση

Καίριο σημείο παρέμβασης του νέου νόμου είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων διοίκησης, εποπτείας, ελέγχου, έγκρισης και στρατηγικού/αναπτυξιακού προγραμματισμού σε τρία όργανα: το Συμβούλιο του Ιδρύματος, τη Σύγκλητο και τον Πρύτανη. Η Σύγκλητος αποδυναμώνεται σημαντικά, περιορίζονται οι αρμοδιότητές της και μειώνεται η εκπροσώπηση των διαφόρων κατηγοριών του Ιδρύματος. Πολλές από τις σημαντικές αρμοδιότητές της μεταφέρονται στο Συμβούλιο του Ιδρύματος. Επιπλέον, νέες, ουσιαστικής σημασίας αρμοδιότητες, που δεν υπήρχαν σε κανέναν από τους προηγούμενους νόμους, τώρα αποδίδονται στο Συμβούλιο. Για παράδειγμα, το Συμβούλιο, και όχι η Σύγκλητος, θα αποφασίζει για τη διατήρηση ή κατάργηση της Επιτροπής Ερευνών του Πανεπιστημίου, για τον καθορισμό του εσωτερικού συστήματος διασφάλισης της ποιότητας, για τον ορισμό της Μονάδας Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π.) του Ιδρύματος, για την καταβολή ή όχι, διδάκτρων για τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών και για άλλες αρμοδιότητες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη

χάραξη στρατηγικής, εξέλιξης και ανάπτυξης του Ιδρύματος. Αντίθετα, οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου περιορίζονται σημαντικά, σε επίπεδο εγκρίσεως προγραμμάτων και κανονισμών σπουδών και στη διατύπωση γνώμης για θέματα και αποφάσεις που άπτονται του Πρύτανη και του Συμβουλίου του Ιδρύματος. Πρέπει δε να επισημανθεί ότι υπάρχουν και στοιχεία τα οποία δημιουργούν σύγχυση ρόλων μεταξύ των δύο ανωτάτων αυτών οργάνων, όπως για παράδειγμα θέματα που αφορούν τη στρατηγική των Πανεπιστημίων ή τη διαχείριση των οικονομικών τους (2^η Σύνοδος των Αντιπρυτάνεων Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Προσωπικού - Πανεπιστήμιο Πατρών, 29/11/2012).

Μία ακόμα σημαντική αλλαγή είναι η κατάργηση του Πρυτανικού Συμβουλίου. Όργανο ευέλικτο, ολιγομελές, αλλά ταυτόχρονα και συλλογικό, επέλυε όλα τα έκτακτα προβλήματα που προέκυπταν κατά την καθημερινή λειτουργία των Πανεπιστημίων. Με τον νέο Νόμο, όλες οι αρμοδιότητες του Πρυτανικού Συμβουλίου μεταφέρονται σε μονομελές όργανο, τον Πρύτανη, ο οποίος με τη βοήθεια των Αναπληρωτών Πρυτάνεων, καλείται να επιλύει τα ζητήματα της καθημερινότητας. Δηλαδή, ο Πρύτανης στερείται πλέον της επίσημης δυνατότητας να συζητά και να επεξεργάζεται τα ζητήματα με τους στενούς συνεργάτες του, προκειμένου να επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή εξεύρεση λύσης (2^η Σύνοδος των Αντιπρυτάνεων Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Προσωπικού, Πανεπιστήμιο Πατρών, 29/11/2012).

Ακόμη, μεταβολές παρατηρούνται ως προς τον αριθμό των Σχολών. Προτείνονται δύο νέες Σχολές, προκειμένου να εξυπηρετήσουν ανάγκες που μέχρι τότε δεν είχαν προβλεφθεί. Προτείνεται η σύσταση της νέας Σχολής Μεταπτυχιακών Σπουδών και της Σχολής διά βίου Μάθησης σε όλα τα Ανώτατα Ιδρύματα (Σταμέλος, Γ., 2009· *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

Σε επίπεδο Τμημάτων και Σχολών, οι Κοσμήτορες εκλέγονται με τη σύμφωνη γνώμη των 4/5 τουλάχιστον των μελών του Συμβουλίου ύστερα από διεξαγωγή φανεράς ψηφοφορίας. Η αλλαγή που προκύπτει με την εφαρμογή του νέου νόμου έγκειται στο ότι με τους παλαιότερους νόμους η εκλογή για την ανάδειξη του Κοσμήτορα γινόταν μετά από ψηφοφορία όλων των μελών Δ.Ε.Π. της Σχολής και εκπροσώπων των φοιτητών και των μεταπτυχιακών φοιτητών (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

Σε επίπεδο κεντρικής οργάνωσης των Α.Ε.Ι. συστήνεται μια νέα Επιτροπή, η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π.), που είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο και την προώθηση της βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης και έρευνας. Αποτελείται από τον Πρύτανη, ή από έναν από τους Αναπληρωτές του, από πέντε μέλη Δ.Ε.Π. του οικείου Α.Ε.Ι., έναν εκπρόσωπο από κάθε κατηγορία προσωπικού, έναν εκπρόσωπο προπτυχιακών, μεταπτυχιακών και υποψήφιων διδασκόντων του Ιδρύματος (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

Αλλαγές παρατηρούνται και σε επίπεδο οργάνωσης σπουδών. Τα επίπεδα των σπουδών αντιμετωπίζονται ενιαία και χωρίζονται σε τρεις κύκλους. Στον 1ο κύκλο ανήκουν οι προπτυχιακοί φοιτητές, στον 2ο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και στον 3ο οι υποψήφιοι διδάκτορες. Για την ολοκλήρωση του 1ου κύκλου θα πρέπει κάθε φοιτητής να έχει παρακολουθήσει ένα σύνολο γνωστικών αντικειμένων τα οποία θα αντιστοιχούν τουλάχιστον σε 180 πιστωτικές μονάδες προκειμένου να αποκτήσει τίτλο σπουδών. Υποχρεωτικά κάθε ακαδημαϊκό έτος πρέπει να περιλαμβάνει 60 πιστωτικές μονάδες, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Στον δεύτερο κύκλο σπουδών ο μεταπτυχιακός φοιτητής υποχρεούται να παρακολουθήσει 60 κατ' ελάχιστο πιστωτικές μονάδες προκειμένου να αποκτήσει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Σπουδών (Μ.Δ.Σ.). Ο 3ος κύκλος σπουδών απαιτεί την παρακολούθηση μαθημάτων με 30 κατ' ελάχιστο πιστωτικές μονάδες και τη συγγραφή διδακτορικής διατριβής. Ο κατώτερος χρόνος απόκτησης του διδακτορικού τίτλου σπουδών καθορίζεται στα τρία έτη (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

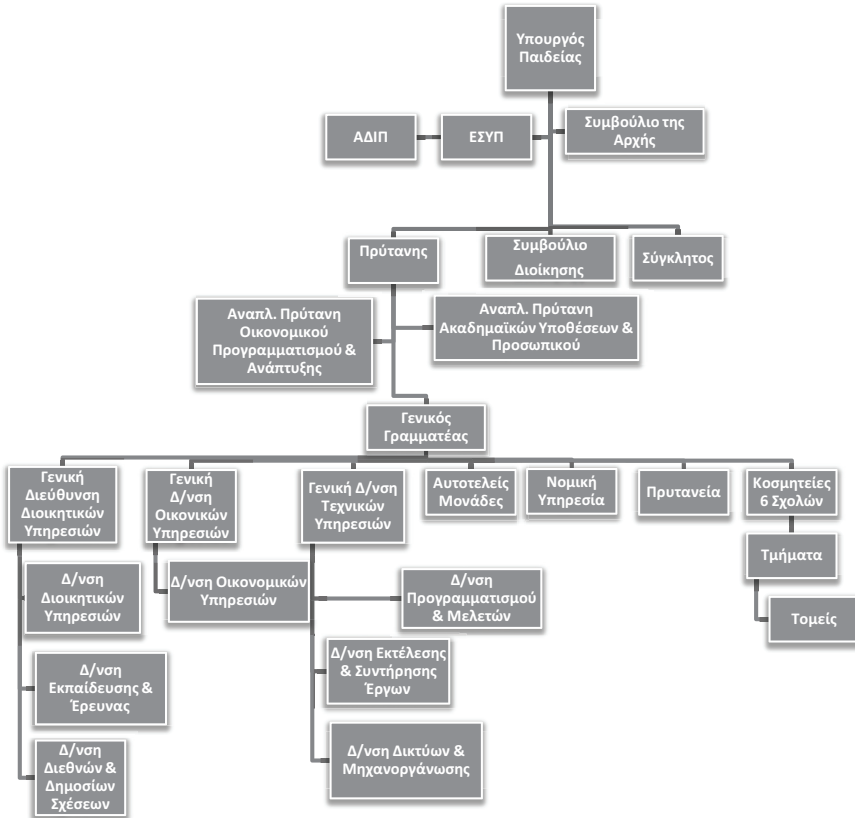
Παρατηρώντας το οργανόγραμμα 4, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα την οργανωτική δομή του Πανεπιστημίου σύμφωνα με το Ν. 4009/2011.

Εποπτεία

Στον Νόμο 4009/11 αναφέρεται η σύσταση της Αρχής Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανωτάτη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.), η οποία αποτελεί μία νέα Ανεξάρτητη Αρχή και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Μέσω αυτής της Αρχής, ο ίδιος ο Υπουργός εποπτεύει

Οργανόγραμμα 4

Οργανωτική δομή της διοίκησης των ελληνικών Πανεπιστημίων (2011)

την έρευνα, τη διδασκαλία, και την προώθηση της γνώσης στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, δίνοντας το στίγμα της κατεύθυνσης των συνιστωσών της. Επιπλέον, ιδρύεται ένα ακόμη εποπτικό όργανο, το Συμβούλιο της Αρχής. Πρόκειται για ένα δεκαπενταμελές όργανο, του οποίου τα μέλη ορίζονται απευθείας από τον ίδιο τον Υπουργό, με στόχο την οργάνωση ενός έγκυρου αρχείου στο οποίο να είναι καταγεγραμμένο το έργο και οι ερευνητικές δραστηριότητες των Καθηγητών των Πανεπιστημίων της χώρας. Το Συμβούλιο

της Αρχής, ελέγχει τις διαδικασίες των εκλογών και οργανώνεται ορθολογικότερα η ανάπτυξη συνεργασιών με ερευνητικά κέντρα ή και με Καθηγητές εντός και εκτός του ελλαδικού χώρου, ενώ παράλληλα επιδιώκεται η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα αποφέρουν σημαντικό όφελος στο κράτος (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

Ένα άλλο εποπτικό όργανο, το οποίο υπήρχε ήδη από τον Νόμο 1566/85, είναι το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π). Στις αρχές όμως του 2011, η Υπουργός Παιδείας κ. Άννα Διαμαντοπούλου, ορίζει με απόφασή της, τη νέα σύνθεσή του (35μελές όργανο). Το Ε.ΣΥ.Π. κατέθεσε στον Πρωθυπουργό προτάσεις με στόχο τη βελτίωση του υπό συζήτηση νομοσχεδίου για την Ανώτατη Εκπαίδευση (<http://www.minedu.gov.gr/publications>).

Τέλος, σε πολλά σημεία του νέου νόμου, αναφέρεται ότι ο Υπουργός Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων εκδίδει διαπιστωτική πράξη για τον διορισμό του Προέδρου, του Αναπληρωτή Προέδρου και των μελών του Συμβουλίου (άρθρο 8, παρ. 14). Από αυτό το άρθρο γίνεται κατανοητό ότι, αν και το Πανεπιστήμιο συνεχίζει να είναι αυτοδιοίκητο, παρόλα αυτά, επιβάλλεται υψηλή εποπτεία από τον Υπουργό, ο οποίος προσπαθεί με διάφορους τρόπους και επιτροπές, να ελέγχει τη νομιμότητα της λειτουργίας των Α.Ε.Ι. (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, αρ. φυλ. 195, 6/9/2011).

Συμπεράσματα

Από την παραπάνω προσέγγιση και ανάλυση των νόμων οδηγηθήκαμε σε συμπεράσματα που αφορούν στις αλλαγές που συντελέστηκαν στην οργάνωση, διοίκηση και εποπτεία των Πανεπιστημίων μετά από κάθε μεταρρυθμιστικό στάδιο. Στα συμπεράσματα αυτά κατεγράφησαν οι αλλαγές, καθώς και οι θετικές και αρνητικές επιδράσεις που αυτές είχαν στην ανάπτυξη της παιδείας, καθώς και αν συντέλεσαν, τελικά, στην πρόοδο της χώρας (Δερτιλής, 1990 & Δημαρά, 1993).

Το πρώτο σημείο παρατήρησης έγκειται στη διάρκεια ισχύος των νόμων. Εντοπίζεται ότι, τα νεότερα χρόνια, οι νόμοι ισχύουν όλο και μικρότερο χρονικό διάστημα. Οι λόγοι αυτής της εξέλιξης, ενδεχομένως, είναι δύο: (α) η ανάπτυξη και η πρόοδος που παρατηρείται στην κοινωνία τα τελευταία χρόνια είναι ταχύτερες και οι αλλαγές

πρέπει να συμβαδίζουν με τον ρυθμό των εξελίξεων, και (β) οι νόμοι που κατατίθενται δεν είναι ώριμοι και καλά επεξεργασμένοι, οπότε ο χρονικός ορίζοντας που αυτοί αντέχουν είναι βραχύς. Ως παράδειγμα, μπορούμε να αναφέρουμε τον ιδρυτικό νόμο του Πανεπιστημίου Αθηνών, τον Ν. 5343/32, ένα νόμο ώριμο και καλοδουλεμένο από τους συντάκτες του, ο οποίος άντεξε ουσιαστικά έως το 1982, δηλαδή μισό περίπου αιώνα. Ο Νόμος 1268/82 άντεξε μόλις 10 χρόνια, μέχρι δηλαδή την ψήφιση του Νόμου 2083/92 και αυτός στη συνέχεια μόνο 9 χρόνια και, πιο συγκεκριμένα, μέχρι την ψήφιση του Νόμου 4009/11.

Ένα δεύτερο σημείο παρατήρησης είναι ότι οι αντιπαραθέσεις στην παιδεία αντανακλούν αντιπαραθέσεις πολιτικών επιλογών των δύο μεγάλων κομμάτων που εναλλάσσονταν στην εξουσία, ήδη από το 1974. Ανάλογα με τον πολιτικό χώρο στον οποίο κινείται κάθε κόμμα που ηγείται της χώρας, «προοδευτικό» ή «συντηρητικό», προτείνονται και αντίστοιχα μέτρα για την παιδεία. Η διατύπωση «...όχι μόνο δεν εκσυγχρόνισε τα Πανεπιστήμιά μας, αλλά τα οδήγησε σε σύγχυση με αποτέλεσμα να επικαλυφθούν και τα θετικά στοιχεία του νόμου...» (Μπουζάκης, 2006: 56) είναι χαρακτηριστική της πολιτικής αντιπαράθεσης των δύο κυρίαρχων κυβερνητικών κομμάτων. Μολονότι οι κυβερνήσεις παραδέχονται ότι υπάρχουν προοδευτικά στοιχεία σε κάθε προτεινόμενο νομοσχέδιο, δεν υιοθετούνται τα θετικά στοιχεία του έργου των προηγούμενων κομμάτων (υπουργοκεντρική πολιτική). Κάθε κυβερνών κόμμα προτείνει καινοτομίες, νέες τακτικές στην οργάνωση, διοίκηση και εποπτεία των Πανεπιστημίων απορρίπτοντας κάθε στοιχείο, θετικό ή αρνητικό, που εφαρμοζόταν στο παρελθόν (Μπουζάκης, 2006 & Βρυχέα-Γαβρόγλου, 1982).

Ο συχνός ρυθμός επιβολής αλλαγών, καθώς και ο τρόπος που οι μεταρρυθμίσεις αυτές επιβάλλονται διαταράσσουν τις ισορροπίες εντός των Ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν έντονες αντιδράσεις από τις θιγόμενες, κάθε φορά, ομάδες και να δημιουργούνται σοβαρές δυσλειτουργίες. Παρατηρείται δε ότι τα τελευταία χρόνια οι προτάσεις για βελτίωση των δομών και της διοίκησης των Ιδρυμάτων δεν είναι αποτέλεσμα σκέψης της ελληνικής πολιτείας, αλλά προτάσεις επιβεβλημένες από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι συνεχείς ανακατατάξεις δημιουργούν νέες δυναμικές εντός του συστήματος και διατάραξη των ισορροπιών, ενώ παράλληλα ο χρόνος που απαιτείται για να αποκτήσει ξανά το σύστημα μία νέα

ισορροπία δεν είναι αρκετός. Γι' αυτό δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα, άλλοτε βραχυπρόθεσμα και άλλοτε μακροπρόθεσμα, στη λειτουργία των Πανεπιστημίων (Σταμέλος, 2009). Αλλαγή στάσης της πολιτικής που εφαρμόζουν τα κόμματα παρατηρείται μετά τη δεκαετία του 1990. Γίνεται κατανοητό, ίσως για πρώτη φορά, ότι το θέμα «παιδεία» δεν είναι δυνατό να επηρεάζεται από τα κομματικά προγράμματα. Αντίθετα, πρέπει να αντιμετωπίζεται συνολικά, από όλα τα κόμματα της Βουλής. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα καταστούν τα Ιδρύματα αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά (Πρακτικά της Βουλής, ΙΓ', 24/8/2011).

Τα μέτρα που προτάθηκαν για την κατάργηση της έδρας και τη δημιουργία των Τμημάτων-Τομέων ήδη το 1975, που ενισχύθηκαν με την ψήφιση του Νόμου 1268/82, φαίνεται ότι δημιούργησαν προβλήματα στους υπηρετούντες Καθηγητές των Πανεπιστημίων. Οι Καθηγητές, έως τότε, αποτελούσαν την κυρίαρχη ομάδα εργαζόμενων στα Πανεπιστήμια έχαιραν σεβασμού και ηγούνταν στη διοίκηση. Με τις νέες αλλαγές χάνονται αρκετά από τα προνόμιά τους, ενώ παράλληλα καλούνται να αναπτύξουν συνεργασίες, να μοιραστούν τη γνώση και την έρευνα και με άλλους επιστήμονες που υπηρετούν στο Πανεπιστήμιο. Κάθε νεότερη συνεργασία επιβάλλει μεγαλύτερου βαθμού ανάπτυξη συνεργασιών εντός των Τμημάτων και μεταξύ διδασκόντων με συγγενή γνωστικά αντικείμενα, προκειμένου να προωθηθεί η έρευνα και η διδασκαλία. Αυτό επέφερε θετικά αποτελέσματα στην ποιότητα και την ποσότητα της παραγόμενης έρευνας. Η ισχυροποίηση, ωστόσο, του Τμήματος, με τον Νόμο 1268/82 είχε μεν θετικά αποτελέσματα σε σχέση με την έδρα, αλλά παράλληλα λειτούργησε ανασταλτικά ως προς τη λειτουργία της Σχολής. Αυτό το σημείο επιχειρήθηκε να βελτιώσει ο Νόμος 4009/11. Η Σχολή, αφενός μεν καλείται να αποτελέσει συνδυαστικό κρίκο μεταξύ Τμημάτων και διδασκόντων, αφετέρου δε δημιουργεί δυνάμεις αλληλεπίδρασης για να επιτευχθούν οι κοινά συμφωνημένοι στόχοι (Μιχόπουλος, 1993).

Όσον αφορά το θέμα της αυτοτέλειας, της αυτοδιοίκησης και της εποπτείας των Πανεπιστημίων, παρατηρήσαμε ότι κάθε νεότερος νόμος προτείνει δημοκρατικότερες δομές οργάνωσης και διοίκησης, με αποκορύφωμα τον Νόμο 1268/82. Στα πρώτα βήματα ίδρυσης των Πανεπιστημίων, λόγω της απειρίας των κυβερνήσεων να διαχειριστούν αποτελεσματικά και με σιγουριά τα θέματα που άπτονταν της παι-

δείας, το κράτος ασκούσε σκληρή εποπτεία προκειμένου να είναι σίγουρο για την ορθή λειτουργία τους. Επιπλέον, οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες ήταν ασταθείς, γι' αυτό ο βαθμός της αυτοδιοίκησης και της αυτοτέλειας ήταν αρκετά περιορισμένος. Το κράτος προσπαθούσε να διευθετεί, μέσω του Υπουργού Παιδείας, τα περισσότερα θέματα που αφορούσαν τη διδασκαλία, την έρευνα, καθώς και την επιλογή των ατόμων που παρείχαν τη μόρφωση στους φοιτητές, έτσι ώστε η μάθηση να είναι ελεγχόμενη και κατευθυνόμενη μέσα σε ένα πλαίσιο που το ίδιο όριζε. Με τον Ν. 1268/82 τα Πανεπιστήμια θεωρούνται πλήρως αυτοδιοικούμενα και αυτοτελή, αφού με ευθύνη των οργάνων τους καλούνται να διαχειριστούν τα οικονομικά τους. Η εποπτεία από το κράτος έχει ρόλο συμβουλευτικό, παρακολουθεί, δηλαδή από απόσταση τη λειτουργία τους, διορθώνοντας τυχόν παραλήψεις ή αβλεπίες. Τα ποσοστά συμμετοχής όλων των κατηγοριών της πανεπιστημιακής κοινότητας που εμπλέκονται στη λήψη των αποφάσεων είναι τα υψηλότερα όλων των ετών. Από πολλούς, μάλιστα, θεωρήθηκε ότι ο Νόμος 1268/82 έδωσε τέτοιου βαθμού ελευθερίες στα Πανεπιστήμια, που θεωρήθηκε επικίνδυνος. Γι' αυτό, οι επόμενες κυβερνήσεις σπεύδουν να κινηθούν διορθωτικά. Τέλος, ο Νόμος 4009/11 επιβάλλει επιπλέον όργανα εποπτείας, εντός και εκτός του Πανεπιστημίου, όπως το Συμβούλιο Διοίκησης, την Α.ΔΙ.Π., κ.ά., προκειμένου να αυξήσει τα επίπεδα ελέγχου του κράτους και επιπλέον να περιορίσει τις υπερεξουσίες του ενός, του Πρύτανη (Μιχόπουλος, 1994 & Meny, 1995).

Ένα σημείο μείζονος σημασίας για την ανάπτυξη και εξέλιξη των Α.Ε.Ι. είναι η οικονομική ενίσχυσή τους. Μελετώντας την ιστορία, θα διαπιστώσουμε ότι, από την αρχή της πορείας τους η επιχορήγηση από το κράτος ήταν πενιχρή, σε σχέση με τα έξοδα λειτουργίας τους και το όφελος που παρείχαν. Η σοβαρότητα με την οποία έπρεπε το κράτος να αντιμετωπίζει το θέμα της παιδείας κατανοείται πολύ αργά. Στα Πρακτικά της Βουλής καταγράφεται στην ομιλία του Δημήτριου Σιούφα για τον Νόμο 4009/11, η επισήμανση ότι: «...το έλλειμμα παιδείας σε ένα κράτος είναι πιο σημαντικό από το δημοσιονομικό έλλειμμα και δεν καλύπτεται από τη μια στιγμή στην άλλη ή με λίγη προσπάθεια...» (Πρακτικά της Βουλής Π', 28-8-2011). Η λύση για την οικονομική ενίσχυση της έρευνας των Πανεπιστημίων, τη δεκαετία του 1990, θα έρθει από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στον Νόμο 2083/92 για πρώτη φορά επισημαίνεται

από την Αριστερά, μέσω του βουλευτή της κ. Αραβανή, ότι: «...το 85% των ερευνητικών προγραμμάτων χρηματοδοτούνται από την Ε.Ο.Κ.», προειδοποιώντας ότι από αυτό και μόνο το δεδομένο κατανοείται ότι η εξάρτηση και η εποπτεία των Πανεπιστημίων δεν ασκείται πλέον από το ελληνικό κράτος, αλλά από την Ε.Ο.Κ. Δεν μπορούμε πλέον να μιλάμε για άσκηση ελληνικής πολιτικής, αλλά για ευρωπαϊκή πολιτική και κατεύθυνση σύμφωνα με τα αναφερόμενα στον Ενιαίο Χάρτη Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Μπουζάκης, 2006 & Σταμέλος, 2009).

Ένα επιπλέον στοιχείο αναφοράς είναι το ότι με το πέρασμα των χρόνων παρατηρούμε μία αύξηση της ζήτησης της ελληνικής κοινωνίας για ανώτατη μόρφωση. Μπορεί η οικονομική κατάσταση του μέσου Έλληνα να είναι ιδιαίτερα χαμηλή, όμως η διάθεση για μάθηση είναι συνεχώς αυξανόμενη. Η αξία της γνώσης επισημαίνεται με κάθε ευκαιρία από τις κυβερνήσεις και αυτό φαίνεται να έχει εμπεδωθεί στον ελληνικό λαό. Ο βουλευτής Δημήτρης Κρεμαστινός επισημαίνει ότι πλέον ο ελληνικός λαός: «...Φιλοδοξεί να κάνει εξαγωγή ελληνικών εγκεφάλων στο εξωτερικό και όχι ανειδίκευτων εργατών...». Πολλοί Έλληνες είχαν ζήσει την άχαρη περίοδο της μεταναστευσης κατά την οποία συγγενείς, γνωστοί και φίλοι αναγκάζονταν, λόγω φτώχειας, να μετακινηθούν προς τις χώρες της Δύσης. Εκεί, προκειμένου να αποκτήσουν «τα προς το ζην», αναζητούσαν δουλειά στις γερμανικές «φάμπρικες». Ανείδικευτοι εργάτες, χωρίς να μπορούν να μιλήσουν τη γερμανική γλώσσα, χωρίς σπουδές και χωρίς κάποιες ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις, ζούσαν στο περιθώριο της ξένης χώρας. Αυτές οι μνήμες πείσμων τον Έλληνα να παλέψει για να έχει ένα καλύτερο μέλλον (Πρακτικά Βουλής ΙΓ', 28-8-1992).

Η απαίτηση για σπουδές ανέδειξε την ανάγκη για την ίδρυση νέων Πανεπιστημίων σε πόλεις εκτός των Αθηνών, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται παράλληλα με το μορφωτικό, το πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο της περιοχής. Επιπλέον, στα ήδη υπάρχοντα Πανεπιστήμια συστάθηκαν νέα Τμήματα, προωθώντας τομείς που ήταν ανύπαρκτοι στον ελλαδικό χώρο ή, αν υπήρχαν, ήταν ιδιαίτερα χαμηλού επιπέδου (Καρατζιά & Λαμπρόπουλος, 2009).

Ιδιαίτερα από το 1980 και μετά παρατηρούμε τις εξής αλλαγές στην εξέλιξη των Πανεπιστημίων:

1. Την πλήρη αποδέσμευση του επαγγέλματος από το πτυχίο (Σταμέλος, 2014).

2. Σε μία προσπάθεια εκδημοκρατισμού του κράτους και αίσθησης ελευθερίας σε όλα τα επίπεδα, καταργούνται όλοι οι μηχανισμοί ελέγχου, στοιχείο που θα επηρεάσει και την εκπαίδευση. Και, ενώ χαράσσεται κεντρική εκπαιδευτική πολιτική από την κυβέρνηση, δεν υπάρχει μηχανισμός ελέγχου των δράσεων που υλοποιούνται.
3. Τα χρονίζοντα προβλήματα στον χώρο της εκπαίδευσης δημιουργούν μία τάση απαξίωσης των ελληνικών Πανεπιστημίων, ενώ παρατηρείται στροφή προς την ιδιωτική, χρηματοδοτούμενη, εκπαίδευση. Η καταβολή χρημάτων στα ιδιωτικά Ιδρύματα δίνει αυτόματα στον συμμετέχοντα την αίσθηση της σιγουριάς και της ανωτερότητας, αλλά και της πεποίθησης ότι πρόκειται για παροχή υψηλού επιπέδου σπουδών, αφού υπάρχει η άποψη ότι «ό,τι πληρώνεται έχει αξία».
4. Σε όλη την πορεία της ύπαρξης των Ανωτάτων Ιδρυμάτων, η επιχορήγηση από το κράτος, όπως προαναφέραμε, ήταν πενιχρή. Επιπλέον, η έρευνα δεν κατευθυνόταν από το κράτος εστιασμένα, αφού οι στόχοι που έθετε δεν ήταν ξεκάθαροι. Δεν υπήρχε προγραμματισμός και συντονισμός σχετικά με το ποιο γνωστικό αντικείμενο έπρεπε να αναπτυχθεί, ποια επιστήμη επιβάλλεται να προωθηθεί, με αποτέλεσμα να υπάρχει διάσπαση των δυνάμεών της και, κατά συνέπεια, να παρατηρείται καθυστέρηση στην προώθησή της σε σχέση με τα ευρωπαϊκά κράτη.

Την τελευταία εικοσαετία παρατηρούμε τα παραδοσιακά Πανεπιστήμια να αναλαμβάνουν και άλλους ρόλους πέραν αυτών που επιτελούσαν μέχρι τη δεκαετία του 1990. Μέχρι το 1990 το Πανεπιστήμιο έθετε ως στόχο του την προώθηση της διδασκαλίας και της έρευνας, ενώ μετά το 1994 παρατηρείται η ένδειξη υψηλού ενδιαφέροντος για απόκτηση πόρων και αναγνωρισιμότητας, με τη συμμετοχή σε μεγάλα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα. Μέσω της Επιτροπής Ερευνών, γίνεται προσπάθεια για αύξηση των δημοσίων πόρων, έτσι ώστε να βελτιωθούν οι υποδομές, να προσληφθεί εξειδικευμένο προσωπικό και να προωθηθεί η έρευνα (Demeuse, Frandji, Greger & Rochex, 2012).

Επιπλέον, η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική παρακολουθεί και αναρμονίζεται με τις εξελίξεις που επικρατούν στο διεθνές επίπεδο, προκειμένου αυτή να μην καταστεί περιθωριακή (Βεργίδης, 2007).

Παρατηρείται, δηλαδή μία διαρκώς στενούμενη κατάσταση αυτονομίας της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, με τάση προς διεύρυνση της ακολουθούμενης ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Η δημιουργία του Ενιαίου Χώρου Ανωτάτης Εκπαίδευσης έχει ως στόχο να προωθηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ποιότητα των εκπαιδευτικών πολιτικών. Εφαρμόζοντας τη μέθοδο «ανοικτού συντονισμού», η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει ένα πρόγραμμα ανταγωνιστικότητας μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών προκειμένου να επιτευχθούν οι τιθέμενοι στόχοι. Κάθε Κράτος - Μέλος αναγκάζεται να βρει τρόπους για να επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η επίτευξη των στόχων αποφέρει οικονομικά οφέλη στο κράτος και, κατ' επέκταση, στα Πανεπιστήμια, μέσω των εκπαιδευτικών Κοινοτικών Προγραμμάτων Στήριξης (Κ.Π.Σ.) (Καρατζιά & Λαμπρόπουλος, 2006). Με αυτό τον τρόπο οριοθετούνται και συστηματοποιούνται τα εκπαιδευτικά προγράμματα των κρατών και κατευθύνεται η διδασκαλία και η έρευνα, προκειμένου να επιφέρει υψηλές αποδώσεις και να επιτευχθούν οι στόχοι. Αποφεύγεται έτσι η πολυδιάσπαση που είχε παρατηρηθεί τα παλαιότερα χρόνια στην κατεύθυνση της έρευνας, ενώ παράλληλα αποφεύγεται η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ κράτους και Πανεπιστημίων.

Αλλαγές παρατηρούνται και στη φιλοσοφία της αντιμετώπισης της έρευνας και της γνώσης. Παλαιότερα αυτές θεωρούνταν ως τέχνες και τις κατείχαν οι προνομιούχοι, «οι λίγοι», «οι εκλεκτοί». Όσοι ασχολούνταν με αυτές ήταν άτομα απομονωμένα, υψηλού πνεύματος και ζούσαν ενδεχομένως μία ζωή περισσότερο απόμακρη και ασκητική. Τα τελευταία χρόνια ο χαρακτήρας της έρευνας και της γνώσης αλλάζει, καθώς ο ρόλος τους είναι πια να εξυπηρετήσουν την καθημερινότητα, να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της οικονομίας, να συμβάλουν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων. Ενδιαφέρει, δηλαδή, η εφαρμοσιμότητα και η χρηστικότητά τους, εν ολίγοις, ενδιαφέρουν τα αποτελέσματα και όχι το σκεπτικό που κρύβεται πίσω από κάθε εφεύρεση (Σταμέλος, 2014).

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τους κ.κ. Αν. Κοντάκο, Επιβλέποντα Καθηγητή ΤΕΠΑΕΣ,

Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ι. Μπουζάκη, Καθηγητή ΠΤΔΕ, Πανεπιστημίου Πατρών και Χαρ. Λαμπρόπουλο, Επ. Καθηγητή, ΠΤΔΕ, Πανεπιστημίου Πατρών για τη συμβολή και την πολύτιμη βοήθειά τους στην επίβλεψη της μεταπτυχιακής μου εργασίας με τίτλο *Οργάνωση, διοίκηση και εποπτεία των ελληνικών Πανεπιστημίων από το 1932 μέχρι τον Ν. 4009/11: Μία ιστορικοσυγκριτική προσέγγιση*, από τα αποτελέσματα της οποίας προέκυψε το συγκεκριμένο άρθρο.

Abstract

This article lists the change of legislation in the organization and management of Greek Universities, from 1932 until 2011. It focuses, firstly, on how these changes imposed by the State and, secondly, the impact brought about by internal redeployments, within the structures of universities and groups involved in Management. The methodology used for the preparation of this work is the comparative historical, the historical - interpretative and historical - social analysis. In the last part of the work are recorded thoughts and reflections on the positive and negative effects brought about by the implementation of any new law, the effects that reforms bring to society in the country in general and in education.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Βρυχέα Α - Γαβρόγλου Κ., (1982), *Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης (1911-1981)*, Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.
- Βεργίδης, Δ. (2007). Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής: στρατηγικές, στόχοι και προοπτικές. Στο Χαραλάμπους, Δ. (επιμ.). *Μεταπολίτευση και εκπαιδευτική πολιτική. Παρελθόν - Παρόν - Μέλλον*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Δερτιλής, Γ., Β., (1993), «Φαντασία Πιθανή»: Ιστορία απροσδιοριστία και προβλεψιμότητα. Στο *Νεοελληνική παιδεία και κοινωνία*. Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου αφιερωμένου στη μνήμη Κ. Θ. Δημαρά, Αθήνα: Όμιλος Μελέτης του Ελληνικού Διαφωτισμού.
- Δημαράς, Α., (1990), *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Τεκμήρια Ιστορίας 1895-1967*, Αθήνα: Ερμής.
- Ηλιού, Φιλ. (επιμ.). (1983). Δημήτρης Γληνός, *Άπαντα*, Αθήνα.
- Καζαμίας, Α., (1984), Η Εκπαιδευτική Πολιτική και τα παράδοξά της. Στο *Ακαδημία Αθηνών, έτος 1983, τόμ. 58*, Αθήνα: Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών.
- Καζαμίας, Α. (2001). Globalization and Educational Cultures in late modernity: the Agamemnon syndrome. Στο *World Yearbook of Education 2001*. London: Kogan Page, pp. 1-14.
- Καζαμίας, Α., (2002). Για μία νέα ανάγνωση της ιστορικοσυγκριτικής μεθόδου: Προβληματισμοί, Σχεδιάγραμμα. *Θέματα Ιστορίας της Εκπαίδευσης*, τ. 1, Χειμώνας 2002 - 2003
- Καρατζιά, Ελ. - Λαμπρόπουλος, Χαρ., (2006), *Αξιολόγηση, Αποτελεσματικότητα και Ποιότητα στην Εκπαίδευση. Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός και Οικονομία*, Αθήνα: Gutenberg.
- Κλάδης Δ., Πανούσης Ι., (1989). Η κρίση στα ΑΕΙ «Mea culpa». εφημ. *Το Βήμα*, 17.9.1989
- Κοντάκος, Α., (2007), *Χρονολόγιο της Ιστορίας της Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Ατραπός.
- Κυριαζή, Ν., (1999), *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λιάνης, Γ., (1982), Κέντρο Μεσογειακών Μελετών.
- Μιχόπουλος Αν., (1993), *Η Εκπαίδευση στο πλαίσιο της οργανωτικής θεωρίας*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μιχόπουλος, Αν., (1994), *Νομικό πλαίσιο και θεσμοί της εκπαίδευσης*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μπουζάκης, Σ., (2007), *Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα (1836-2005)*. *Τεκμήρια ιστορίας*, Τόμος Β'. (1926-2005), Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουσίου Ουρανία, (2014), *Οργάνωση, διοίκηση και εποπτεία των ελληνικών Πανεπιστημίων από το 1932 μέχρι τον Ν. 4009/11: Μία ιστορικοσυγκριτική προσέγγιση*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα ΤΕΠΑΕΣ Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Παπαδάκης, Ν., (2004), *Η παλίμψηστη εξουσία. Κράτος, Πανεπιστήμιο και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα: Gutenberg.
- Πουλής, Π., (2007), *Το νομικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*, Αθήνα: Σάκκουλα.
- Σταμέλος, Γ. (2009) *Εκπαιδευτική πολιτική*, Αθήνα: Διόνικος.

Υφαντή, Α. (1994) Μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής και εκπαιδευτικός έλεγχος στην Ελλάδα. *Νέα Παιδεία*, τχ. 71.

Ξενόγλωσση

- Abrams, P. (1982) *Historical Sociology*, Somerset, England: Open Books.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα, Μ. Φιλοπούλου, μτφ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Demeuse, M., Frandji, D., Greger, D. and Rochex J., Y., *Educational Policies and Inequalities in Europe*, Palgrave Macmillan.
- Meny Y. (1995) *Συγκριτική πολιτική*, τόμ. Α', μτφρ. Π. Κυπριανός – Σ. Μπάλιας, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Mills, C. W. (1959). *The Sociological Imagination*, New York, Oxford University Press, 1959
- Skocpol, T., (1984) (επιμ.), *Vision and Method in Historical Sociology*, Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Stamelos G. (2014) The Structure and Characteristics of Higher Education in Greece: 1990 – 2010 Reforms. In Joshi K.M. & Paivandi S. *Higher Education Across Nations*. Delhi: B.R. Publishing Corporation. Vol. I. 175-246.
- Reeschemeyer, A. (1978). Historical particularity: Reinhard Bendix, Skocpol, T., (επιμ.), *Vision and Method in Historical Sociology*
- Stinchcombe, A. (1978) *Theoretical Methods in Social History*, New York, Academic Press.

Βασικές Πηγές – Τεκμήρια

- 2η Σύνοδος των Αντιπρυτάνεων Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Προσωπικού (Πανεπιστήμιο Πατρών 29/11/2012)
- Εισηγητική Έκθεση του Νόμου 2083/92 «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»
- Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις», Ν. 4009/11
- Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Ρυθμίσεις άμεσων μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των βαθμίδων της εκπαίδευσης και της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης»
- Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, Σχέδιο Νόμου: «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», Υ.ΠΕ.Π.Θ., Β. Παπαζογλου
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Νόμος υπ' αριθμ. 4009/11, «Δομή, λειτουργία της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», αρ. φυλ. 195, 6/9/2011

- Ν. 5343 της 23ης Μαρτίου 1932 (ΦΕΚ Α'85): «Περί Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών»
- Ν. 815/1978 (ΦΕΚ Α 147): «Περί ρυθμίσεως θεμάτων αφορώντων εις την οργάνωσιν και λειτουργίαν των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
- Ν. 1268/82 (ΦΕΚ Α 87): «Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
- Ν. 3549/07 (ΦΕΚ 69 Α/20-3-2007 – Διορθ. Σφαλμ. στο ΦΕΚ-145 Α/5-7-07) : «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
- Ν. 4009/11 (ΦΕΚ 195 Α/6-9-2011): «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
- Πρακτικά Ν.Σ., 5343/32, «Περί Οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών», Πρακτικά ΜΓ' και ΛΕ', «Συζήτησις της Γερουσίας την 19η Μαρτίου 1932», παρατίθεται στο *Εφημερίς των Νόμων*, Ο νέος Οργανισμός του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Πρακτικά της Βουλής του Ν. 1268/82 - Συνεδριάσεις ΡΙΣΤ', 16 Ιουνίου 1982, στο Μπουζάκης, Σ., 2006
- Πρακτικά της Βουλής, ΙΓ' Περίοδος, Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση Ρ& ΣΤ', 24/08/2011
- Πρακτικά της Βουλής, Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β', Τμήμα Διακοπής Εργασιών Βουλής, Θέρους 1992, Συνεδριάσεις ΙΓ' (28 Αυγούστου 1992) http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2011/synoptikh_paroyiash_twn_synedriasewn_apo_ton_proedro_110323.pdf

